

శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీనరసింహదాసు ట్రస్ట్

వ్యవస్థాపక అధ్యక్షులు :

శ్రీ డి.వి.జి.ఆర్. కృష్ణమూర్తి భద్రాచలం 9440492402

ధర్మకర్తలు :

శ్రీ పి.వి.ఆర్.కె. ప్రసాద్ (రిటైర్డ్ ఐఎఎస్) హైదరాబాద్ 04023350813
(హిందూధర్మ ప్రచార పరిషత్ ట్రస్ట్ అధ్యక్షులు)

శ్రీ కె.ఎస్.శర్మ (రిటైర్డ్ ఐఎఎస్) హైదరాబాద్ 9908912277

శ్రీ.ఎ.ఎస్. మూర్తి హైదరాబాద్ 040-23323326

శ్రీ.ఎ. పద్మనాభ (రిటైర్డ్ ఐటిసి.లి.పి.ఎస్.పిడి) బెంగుళూరు 08028460684

శ్రీ డి. శ్రీనివాస్, రిపోర్టర్ పి.టి.ఐ భద్రాచలం 9440241900

గౌరవ సభ్యులు :

శ్రీ మోహన్ కందా (రిటైర్డ్ ఐఎఎస్) న్యూ ఢిల్లీ 01125655010

శ్రీ ఆర్.ఎ.పద్మనాభరావు, (రిటైర్డ్ డిడి దూరదర్శన్) హైదరాబాద్ 9866586805

రిజిస్టర్ నెం.35/2006

ఇం.నెం. 1-1-53 టెంపుల్ రోడ్,

భద్రాచలం -507 111

ఖమ్మం జిల్లా, తెలంగాణా స్టేట్

ఫోన్. 08743-233020, మొబైల్-9849113266

శ్రీరామాయనమ:

కృతజ్ఞతలు

ఈ పుస్తకరచనలో పూర్తి సహకారములు అందించిన భద్రాచల శ్రీసీతారామ చంద్రస్వామివారి దేవస్థానం, సంస్కృత పాఠశాల అధ్యాపకులు, తిరుమలపీఠం అధ్యక్షులు అయిన శ్రీమాన్ శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ శ్రీమన్నారాయణాచార్యులు (గురువు) గారికి, మా తండ్రిగారు సీనియర్ జర్నలిస్ట్, భద్రాచల శ్రీసీతారామ చంద్రస్వామివారిదేవస్థానం బ్రస్తుబోర్డు మాజీసభ్యులు, శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసు బ్రస్ట్ వ్యవస్థాపక అధ్యక్షులు అయిన శ్రీటి.వి.జి.ఆర్.కృష్ణమూర్తి గారికి, శ్రీ రాజా తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసు బ్రస్ట్ ద్వారా ఈ పుస్తక ముద్రణకు అవసరమైన తెల్లకాగితములు విరాళముగా అందించిన శ్రీ కె.నాగహరి, యూనిట్ హెడ్, ఐ.టి.సి.లిమిటెడ్ పి.ఎస్.సి.డి, భద్రాచలం వారికి, ఈ పుస్తక ముద్రణలో సహకరించిన భద్రాచలం గిరిజన సంక్షేమ రెసిడెన్షియల్ పాఠశాల తెలుగు ఉపాధ్యాయులు శ్రీనల్లన్ చక్రవర్తుల చక్రవర్తిగారికి నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతలను తెలియజేస్తున్నాను.

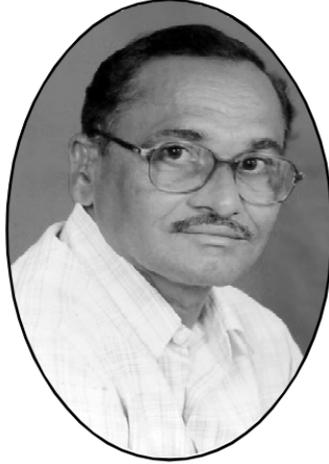
ఎందరో కవులు, పండితులు భద్రాచల క్షేత్రచరిత్రను గతంలో పుస్తక రూపంలో రచించి యున్నారు. అయితే నేను ఒక జర్నలిస్టుగా భద్రాచలక్షేత్ర చరిత్రతో పాటు భక్త రామదాసుచే నిర్మించబడిన ఈ ఆలయం జీర్ణదశకు చేరుకున్నదని, ఆలయ పునరుద్ధరణ చేపట్టిననాటి విషయాలను, కొత్తగా నిర్మించిన కట్టడాలను, ప్రస్తుతం ఆలయంలో జరుగుతున్న నిత్య ఉత్సవాలు మొదలుకొని ఏడాది పొడవునా జరుగు మఖ్య ఉత్సవాల విశేషాలు, ఆర్థిత సేవలు, రుసుములు, వసతి సౌకర్యాలతో కూడిన సమాచారాన్ని దేశంనలుమూలలనుంచి వచ్చే భక్తులు తెలుసుకునే విధంగా తెలుగులోనూ, ఆంగ్ల భాషలోనూ సవివరంగా తెలియజేసే ప్రయత్నం చేశాను. నా ఈ ప్రయత్నాన్ని సహృదయంతో పాఠకులు ఆదరిస్తారని ఆశిస్తూ...

రచయిత

మీ

టి.వి.ఎల్.శ్యామసుందరరావు
సీనియర్ జర్నలిస్ట్, భద్రాచలం

రచయిత స్వపలిచయం

భక్త రామదాసు అనంతరం పాల్వంచ పరగణాకు తహశీలుదారుగానూ, భద్రాచల శ్రీసీతారామచంద్రస్వామి దేవస్థానానికి తొలి ధర్మాధికారిగానూ, నిజాం నవాబులచే నియమింపబడినవారు శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీనరసింహదాసు. ఆయన రామభక్తుడే కాక, ప్రముఖ వాగ్గేయకారుడు కూడా. ఆయన వంశీకులం. 40 ఏళ్లకు పైగా పలు ఆంగ్ల, తెలుగు దినపత్రికలలోనూ, న్యూస్ ఛానళ్లలోనూ రిపోర్టరుగా పనిచేసాను. ఇంకా జర్నలిజంపై ఉన్న ఆసక్తితో కొన్ని తెలుగు దినపత్రికలకు వ్యాసాలను, సంపాదకీయాలను అందిస్తున్నాను. ఆ అనుభవంతోనూ, పెద్దలు, పండితులు, ప్రధానంగా మా తండ్రిగారు సీనియర్ జర్నలిస్టు శ్రీటి.వి.జి.ఆర్.కృష్ణమూర్తిగారు, మా గురువుగారు శ్రీమాన్ శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ శ్రీమన్నారాయణాచార్యులుగారల ఆశీస్సులు, సహకారంతో “భద్రాచల క్షేత్ర చరిత్ర” పుస్తక రచనకు పూనుకున్నాను. అందరికీ అర్థమయ్యేరీతిలో క్షేత్రచరిత్రకు సంబంధించిన పాత, కొత్త చిత్రాలను జతపరచి, 400 ఏళ్లనాటి చరిత్రతోపాటు తదుపరి అభివృద్ధిపనులకు సంబంధించిన సమగ్ర సమాచారాన్ని పాఠకులకు అందించాలన్న ఉద్దేశంతో నేను చేసిన ఈ ప్రయత్నాన్ని, అందరూ ఆదరిస్తారని, భద్రాద్రిరాముని ఆశీస్సులు సదా ఆశిస్తూ...

మీ...

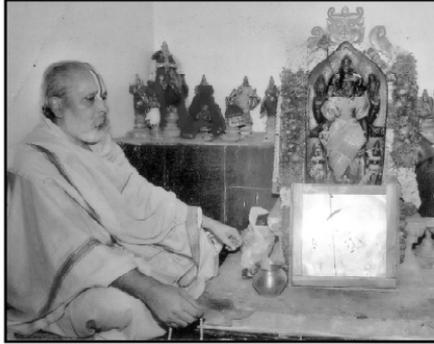
టి.వి.ఎల్.శ్యామసుందరరావు, జర్నలిస్టు

ఓం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః

“శ్రీశ్రీశ్రీ భద్రాచల శ్రీసీతారామచంద్రుల శుభాశీస్సులతో”

“ ఆమోదం ”

శ్రీమాన్ తూము వేంకట గోపాల రాధాకృష్ణమూర్తిగారి పుత్రుడు శ్రీమాన్ టి.వి.ఎల్.శ్యామసుందరరావు, (సీనియర్ జర్నలిస్టు) భద్రాచల క్షేత్రచరిత్రను చాలా చక్కగా వ్రాసినారు. ఎందరో పండితులు ఈ భద్రాచల క్షేత్రచరిత్రను గతంలో వ్రాసియున్నారు. సహజంగానే పత్రికా రచయిత అగుటచే వీరి శైలి అందుకు భిన్నంగా, అందరికీ సులువుగా అర్థం అయే రీతిలో వీరి రచనాక్రమం సాగింది. క్షేత్రచరిత్రకు అనుకూలముగా వీరి పుస్తకములో పొందుపరిచిన చిత్రములు వీరి రచనకు మరింత ఆకర్షణ తెచ్చినవి. కావున ఈ ‘భద్రాచల క్షేత్ర చరిత్ర’ పుస్తకము సర్వజనుల ఆదరణ పొంది, హార్షించతగింది కాగలదని, భద్రాద్రిరాముని ఆశీస్సులు సదా వీరికి ఉంటాయని అభిలషిస్తూ ఆశీర్వాదిస్తున్నాను.

ఇట్లు

విబుధజన విధేయుడు

శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ల శ్రీమన్నారాయణాచార్యులు

తిరుమలపీఠం - అధ్యక్షులు మరియు అధ్యాపకులు

శ్రీసీతారామచంద్రస్వామి దేవస్థానం సంస్కృత పాఠశాల

భద్రాచలం - ఖమ్మం జిల్లా

భద్రాచలము పుణ్యక్షేత్రమేకాదు...

దివ్యదేశముకూడా

భద్రాచలము పుణ్యక్షేత్రమే కాదు-దివ్యదేశముకూడా. శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయములో 12మంది ఆళ్వారులలో ఏఒక్కరైనాగానీ పాడిన క్షేత్రమును దివ్యదేశముగా చెబుతారు. శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయపరులైన 12మంది ఆళ్వారులలో ఒకరైన “తిరుమంగై ఆళ్వారులు” ఈ భద్రాద్రిరాముని సేవించి ద్రవిడ పాశురములలో కీర్తించుటవలన భద్రాచలక్షేత్రము దివ్యదేశముగా ప్రసిద్ధిచెందింది. అందువలననే అధ్యయనోత్సవముల సందర్భములలో “తిరుమంగై” ఆళ్వారుల పరమపదోత్సవము ఘనంగా జరుపు సంప్రదాయము ఈ ఆలయములో కొనసాగుతూ వస్తున్నది.

భద్రాచలం- ఆచార్యులు

అద్వైత మత స్థాపకులైన శ్రీశంకర భగవత్పాదులు “వామాంకస్థిత” అను శ్లోకములో కీర్తించిరి. ద్వైత మత స్థాపకులైన శ్రీ ఆనందతీర్థులు (మధ్వాచార్యులు) భద్రాద్రి రాముని దర్శించిరి. విశిష్టాద్వైత మత స్థాపకులైన శ్రీభగవద్రా మానుజులు భద్రాద్రి రాముని సేవించి మంగళాశాసనములు చేసిరి. ప్రముఖ వాగ్గేయకారులైన “శ్రీత్యాగరాజుల”వారు ఈ క్షేత్రములోనే సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించినట్లు చరిత్ర చెబుతోంది. ఇలా ఇంకనూ ఎందరో మహానుభావులు ఈ క్షేత్రాన్ని దర్శించి రాముని కీర్తించినట్లు చారిత్ర చెబుతోంది.

శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ శ్రీమన్నారాయణాచార్యులు,
దేవస్థానం సంస్కృత అధ్యాపకులు

అవతార విశేషము

రామాయ రామ భద్రాయ రామ చంద్రాయ వేధసే!

రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయా : పతయేనమః

శ్రీరామచంద్రుని జన్మస్థలి అయోధ్య అయితే, దక్షిణ అయోధ్యగా పిలువబడే భద్రాచల క్షేత్రమునకు ఓ విశిష్ట స్థానం కలదు. రామాయణ కాలమునాటి రాముని చరిత్రకు, భద్రాచల క్షేత్రంలో వేంచేసియున్న రాముని చరిత్రకు సంబంధము లేకపోయినప్పటికి రామాయణ కాలములో శ్రీరామచంద్రుడు సీతాలక్ష్మణ సమేతంగా వనవాసముచేసిన దండకారణ్య ప్రాంతములోనే ఈ క్షేత్రముండుట ఓ విశిష్టత. పావన గోదావరి నదీ తీరాన భద్రుని కొండపై వేంచేసిన రాముడు వైకుంఠరాముడు.

మేరు పర్వతపుత్రుడు భద్రమహర్షి, శ్రీరాముని సాక్షాత్కారముకోరి, కఠోర తపస్సు ఆచరించగా తన భక్తుని కోరికపై శ్రీమహావిష్ణువు రామునిగా తిరిగి అవతరించుటయే భద్రాచల రాముని అవతార విశేషము-ఈ క్షేత్ర విశిష్టత.

శంఖ-చక్రాలు, ధనుర్బాణాలు, నాలుగుచేతుల ధరించి (చతుర్భుజుడై), సీతా, లక్ష్మణ సమేతముగా తన భక్తుడు భద్రునికి దర్శనభాగ్యమొసగిన పుణ్యస్థలియే భద్రాచల దివ్యక్షేత్రం.

భద్రాచల క్షేత్ర విశిష్టత

శ్రో!!యచ్చుత్వాఘోర సంసారాన్ముచ్యతే
సర్వతో భయాత్।
తదిదానీం తవాఖ్యాస్యే వేదేచ ప్రతిపాదితమ్!

వేదమునందు ప్రతిపాదితమైన ఈ భద్రాచలక్షేత్ర మాహాత్యమును ఎవరు విందురో వారు ఘోర పాపములనుండి విముక్తులు కాగలరని దీని భావము.(వేదవ్యాస విరచితములైన అష్టాదశ పురాణములలో ఒకటైన బ్రహ్మపురాణములోని గౌతమీ మాహాత్యమున శౌనకాది మహామునులకు ఉద్బోధిస్తూ పలికిన శ్లోకమిది.)

పశ్చిమకనుమల్లోపుట్టిన పవిత్రగోదావరినదీ నాసిక-త్రయంబకం నుండి భద్రాచలం వరకు తూర్పుదిశగా ప్రవహిస్తూ భద్రగిరిని చుట్టుతూ దక్షిణ వాహినియై, పరమభక్తురాలై, నదిగామారిన శబరిని తనతో, కలుపుకుని పాపి కొండలు దాటి ప్రవహిస్తూ తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని అంతర్వేదివద్ద సముద్రం (బంగాళాఖాతం)లో విలీనమవుతుంది. పావన గోదావరినదీ తీరాన భద్రుని కొండపై స్వయంభువుగా ఉద్భవించిన మూర్తులే భద్రాచల శ్రీసీతారామలక్ష్మణ మూర్తులు.

క్షేత్రపాలకుడు

శ్రీయోగానంద లక్ష్మీనృసింహస్వామి

శ్లో॥ “ బ్రహ్మాండ్ర రుద్ర మరుదర్క కిరీటకోటి
సంఘట్టితాంఘ్రి కమలామల కిన్తి కాన్త
లక్ష్మీలసత్కుచ సరోరుహ రాజహంస
లక్ష్మీ నృసింహ మమదేహి కరాలంబమ్

భద్రాచల శ్రీ సీతారామ చంద్రస్వామివారి ఆలయము నకు పశ్చిమాన వేంచేసియున్న శ్రీయోగానంద లక్ష్మీనృసింహ స్వామి క్షేత్రపాలకుడు. భక్త రామదాసుగా ప్రసిద్ధిచెందిన కంచెర్ల గోపన్న, తూము నర

సింహదాసాది భక్తులెందరో ఈ స్వామిని భక్తితో సేవించి తరించినట్లు చెబుతారు. కొలిచినవారికి కొంగు బంగారమై కోరిన కోర్కెలు తీరుస్తాడని భక్తుల ప్రగాఢ విశ్వాసం. శ్రీరామగిరి జమీందారు అయిన సూరిరెడ్డి మోటారు లాంచిపై ప్రయాణిస్తూండగా ఒకనాడు ఆ లాంచి పోచమ్మగండి వద్ద నిలచి పోయిందట. దానితో ఆయన గజ ఈతగాళ్ళయిన లాంచి సిబ్బందితో గోదావరినదీ గర్భంలో వెతికించగా యోగనిద్రలో ఉన్న శ్రీలక్ష్మీనరసింహస్వామి విగ్రహం బయటపడిందని, ఆ విగ్రహాలను భద్రాచలంలో ప్రతిష్ఠించినట్లు ఈ క్షేత్ర కథ చెబుతోంది. భద్రాచల రామాలయ ఉద్ధరణ సంఘం 1960లో చైర్మన్ కల్లూరి చంద్రమౌళి నేతృత్వంలో ఉపాధ్యక్షులు ఎస్.టి.జి.వరదాచార్యులు ఈ ఆలయ పునరుద్ధరణ కూడా చేపట్టారు.

శ్రీకృష్ణ దమ్మక్క

17వ శతాబ్దములో పోకల దమ్మక్క అనే భక్తురాలు భద్రాచలమునకు సమీప గ్రామమైన భద్రరెడ్డిపాలెంలో నివసిస్తూ ఉండేది. ఒకనాడు స్వప్నమందు ఆమెకు శ్రీసీతారామలక్ష్మణులు సాక్షాత్కరించి భద్రుని కొండపై ఒక పుట్టలో దాగి ఉన్న స్వామివారి విగ్రహ మూర్తులను వెలికి తీయుమని ఆదేశించటంతో ఆ భక్తురాలు సమీపంలోని పవిత్రగోదావరినదీ జలాలను కుండలతో తీసుకుని వచ్చి ఆ పుట్టపై పోసి సీతారామలక్ష్మణ విగ్రహమూర్తులను ఆ పుట్ట నుండి వెలికి తీసి, చక్కని పందిరి ఏర్పాటుచేసి, నిత్యము తాటిపండ్లు నైవేద్యము పెడుతూ, భక్తితో ఆరాధిస్తూ ఉండేది. ఒకనాడు దమ్మక్క తన మనుమరాలితో స్వామివారికి తాటి పండు నివేదన చేయుమని చెప్పెను.

ఆ బాలిక తన అవ్వ చెప్పిన విధంగానే స్వామివారికి నివేదన సమర్పించింది. కాని స్వామివారు ఆమె నివేదనను స్వీకరించలేదని విలపిస్తూ 'స్వామీ! నీవు దీనిని స్వీకరించక పోతే అవ్వ నన్ను కొడుతుందని' ఏడ్వసాగెను. అంత భక్తవత్సలుడైన శ్రీరాముడు తాను కొంత తిని ఆ బాలికకు కొంత తినిపించెను. సాయంత్రము అవ్వ వచ్చి స్వామివారికి 'నివేదన పెట్టితివా!' అని అడుగగా 'నేను పెట్టితిని స్వామివారు తాను తిని తనకు కూడా కొంచెము తినిపించెను' అని బదులివ్వడంతో దమ్మక్క అవాక్కయింది. 'నీవు ధన్యురాలివమ్మా! స్వామివారి దర్శన భాగ్యం నీకు లభించింది.' అని అబ్బురపడింది. అదే కాలంలో పాల్వంచ పరగణాలకు తహశీలుదారుగా ఉన్న కంచర్ల గోపన్న(రామదాసు)ను కలిసి భద్రాచల రామునికి ఆలయ నిర్మాణం చేయవలసిందిగా అర్ధించింది. ఆమె కోరికపై రామదాసు ఆలయనిర్మాణం చేపట్టారు.

భక్త రామదాసు

గోల్కొండ నవాబు తానీషా కొలువులో మంత్రులుగా ఉన్న అక్కన్న, మాదన్నలకు మేనల్లుడు కంచెర్ల గోపన్న. అప్పటి ఖమ్మంమెట్టు తాలూకా నేలకొండపల్లి గ్రామానికి చెందిన కమలాంబ, లింగన్న దంపతులకు ఏకైక పుత్రుడు. (మాఘశుద్ధ చవితీ, పూర్వాభాద్ర నక్షత్రం పాదం1లో ది.13-1-1633 లో రామదాసు జననం). తన మేనమామ అక్కన్న కుమార్తె కమలాంబతో వివాహ మయింది. చిన్ననాటి నుండి రామ భక్తుడైన గోపన్న నిత్యము రామనామ సంకీర్తనలు చేస్తూ భక్తితో శ్రీరాముని ఆరాధించి భక్తరామదాసుగా ప్రసిద్ధి చెందాడు.

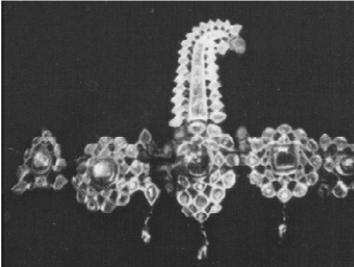

ఆ దంపతులకు ఒక కుమారుడు జన్మించాడు. ఆ బాలునికి తన కులదైవమైన శ్రీరఘురాముని పేరు పెట్టెను. చిన్నతనంలోనే తండ్రిని కోల్పోయిన గోపన్న తన తల్లి ప్రోద్బలంతో మేనమామలను ఆశ్రయించి నవాబుల పాలనలో ఉన్న పాల్వంచ పరగణాకు తహశీలుదారుగా నియమితులయ్యారు. ఆయన తన పాలనా వ్యవహారాలతో పాటు, నిత్యము రామనామ సంకీర్తన చేసి, అన్న సంతర్పణ చేస్తూండేవాడు. దమ్మక్క అనే భక్తురాలు భద్రాచలంలో వెలసిన శ్రీసీతారామలక్ష్మణ మూర్తులను గురించి వివరించి ఆలయం నిర్మించ వలసిందిగా అర్ధించటంతో ప్రజలనుండి వసూళ్ళు చేసిన 6 లక్షల శిస్తులను వెచ్చించి భద్రాచలంలో రామాలయ నిర్మాణము గావించెను. ప్రధానాలయం, ప్రాకార మండపములతోపాటు శ్రీసీతారామలక్ష్మణులకు పచ్చలపతకము, చింతాకుపతకము, కలికితురాయి, రవ్వల మొలత్రాడు, మంగళసూత్రాలు మొదలైన విలువైన ఆభరణాలు చేయించాడు. నవాబులకు చెల్లించవలసిన సొమ్మును ఆలయమునకు వెచ్చించడంతో వారి ఆగ్రహానికి గురై గోల్కొండ ఖిల్లాలో 12 ఏళ్ళు కఠిన కారాగార శిక్షను అనుభవించాడు. రామదాసు రామ భక్తుడేకాక వాగ్గేయకారుడు కూడా.

శ్రీ భక్త రామదాస జన్మ నక్షత్ర తనియ

శ్లో॥ అంగిరేమాఘ శుక్లేతు
చతుర్థ్యామిందు వాసరే।
పూర్వాభాద్రాసముద్భూతం
రామదాసమహంభజే ॥

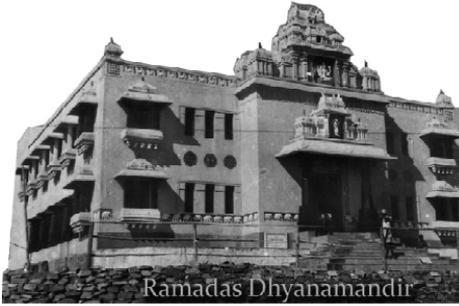
"కలికి తురాయి"

కలికి తురాయిని కిరీటంతో ధరింపచేస్తారు.
దీన్ని శ్రీరాముని కోసం తయారు చేయించాడు రామదాసు.
దీన్ని కూడా ప్రత్యేకమైన ఉత్సవాలలో శ్రీరామచంద్రమూర్తివారికి
అలంకరిస్తారు.

మంగళాశాసనం

శ్లో॥ శ్రీరామాలయ నిర్మాతే
స్వర్ణాబరణ కారిణే
పరకాలాంశ జాతాయ
రామదాసాయ మంగళమ్॥

రామదాసు ధ్యాన మందిరం

భక్త రామదాసుకు, భద్రాచల దివ్యక్షేత్రానికి ఉన్న సంబంధం విడదీయరానిది. ఆచంద్రార్కము నిలచి ఉండేది. పాల్వంచ పరగణాలకు తహశీలుదారుగా వచ్చిన కంచెర్ల గోపన్న రామ భక్తుడుగా, రామదాసుగా గణుతికెక్కాడు. మూడు శతాబ్దాల కాలం నాటిది భద్రాచల రామ

దేవాలయం. ఈ ఆలయాన్ని నిర్మించిన రామదాసు రామ భక్తుడే కాక, ప్రముఖ వాగ్గేయ కారుడు కూడా. నిజాం నవాబులు పెట్టే చిత్రహింసలు భరించలేక భక్తితో, ఆర్తితో రాముని కీర్తిస్తూ, నిందిస్తూ పాడిన పాటలు భక్త రామదాసు కీర్తనలుగా బహుళ ప్రచారములో ఉన్నాయి. ఆ భక్తాగ్రసరుడు, రామదాసు స్మృతి చిహ్నంగా రంగనాయకుల గుట్టపై 1971లో అప్పటి ఆంధ్రప్రభ మాజీ సంపాదకులు నీలంరాజు వేంకట శేషయ్య ఆ దినపత్రిక ద్వారా సేకరించిన విరాళాలతో రామదాసు ధ్యానమందిరం నిర్మాణం చేశారు. 1962 జనవరి 5వ తేదీన అప్పటి ఉపరాష్ట్రపతి డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ చేతులమీదుగా శంకుస్థాపన చేయబడిన ఈ ధ్యానమందిర నిర్మాణం 1972 జూన్ లో, నాటి రాష్ట్రముఖ్యమంత్రి పాములపర్తి వెంకట నరసింహారావు చేతుల మీదుగా ప్రారంభింపబడింది. రామదాసు భక్తితో, ఆర్తితో రాముని కీర్తిస్తూ పాడిన కీర్తనలను రాతి పలకలపై చెక్కించి మందిరం లోపలి గోడలకు అమర్చారు. ఆ మందిరంలో ఆయనకు చెందిన గ్రంథాలతో ఒక గ్రంథాలయాన్ని ఏర్పాటు చేయాలన్నది వెంకటశేషయ్య గారి సంకల్పం. 1973 డిసెంబరు 27 నుండి 8 రోజులపాటు ప్రథమ వాగ్గేయకార మహోత్సవాలతో ఈ మందిర ప్రారంభం ఘనంగా జరిగింది. ప్రముఖ కళాకారులతో, నగర సంకీర్తనలు, భజనలు, పండిత గోష్టులతో అట్టహాసంగా ఈ ఉత్సవాలు ప్రారంభమయ్యాయి. అయితే అనంతరం ఆ మందిరం రీసౌండ్ వచ్చి సంగీతోత్సవాలకు అనువుగా లేకపోవటంతో అక్కడినుంచి మార్పుచేయటం జరిగింది.

గోల్కొండ నవాబు తానీషా (అబుల్ హాసన్)

(1672-1687)

రామదాసు నిజాం నవాబులకు చెల్లించవలసిన శిస్తు వసూళ్లు 6లక్షలు వెచ్చించి భద్రాచలంలో రామాలయం నిర్మించి, అప్పటి నవాబు తానీషా ఆగ్రహానికి గురై గోల్కొండ ఖిల్లాలో 12 ఏళ్ళు కఠినకారాగార శిక్ష అనుభవించాడు. తన భక్తుడు రామదాసును చెఱ నుండి విడిపించేందుకు సాక్షాత్తు రామ లక్ష్మణులే రామోజీ, లక్ష్మోజీలుగా తానీషాకు దర్శనమిచ్చి 6 లక్షలకు మారుగా 6 లక్షల బంగారు రామ మాడలను చెల్లించారు. అర్ధరాత్రి వచ్చి నిద్రలేపి సొమ్ము చెల్లించటంతో

కలయేమోనని భ్రమించిన నవాబు కళ్ళెదుట రాశులుగా పోసి ఉన్న బంగారు రామ మాడలను చూచి సంభ్రమాశ్చర్యాలతో, భయకంపితుడై, వెనువెంటనే బంధిఖానాకు వెళ్లి రామదాసును చెఱనుండి విముక్తుడిని చేయుటేకాక ఆ భక్తునికి ప్రణమిల్లి రామభక్తునిగా మారి తన తప్పిదమునకు ప్రాయశ్చిత్తముగా భద్రాచల ఆలయ నిర్వహణ బాధ్యతలను చేపట్టారు. రామదాసు అనంతరం పాల్వంచ పరగణాలకు తహశీలుదారుగా నియమించిన తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసును భద్రాచలంలోని రామాలయమునకు ధర్మకర్తగా కూడా నియమించారు. అంతేకాక ప్రతి ఏటా జరుగు శ్రీరామనవమి ఉత్సవాలకు ప్రత్యేకంగా ఏనుగు అంబారీపై స్వామివారికి కళ్యాణ కానుకలు, పట్టు వస్త్రాలు, ముత్యాల తలంబ్రాలు సమర్పించి రామునిసేవలో తరించారు.

నాడు రామలక్ష్మణులు తానీషాకు చెల్లించిన శ్రీరామమాడలలో రెండు నేటికీ భద్రాచల రామాలయంలో భద్రపరచబడి ఉన్నవి.

శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసు

శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీనరసింహదాసు రామభక్తుడు, ప్రముఖ వాగ్గేయకారుడు కూడా. భద్రాచల రామునికి ఆలయాన్ని నిర్మించి చరిత్ర పుటల్లోకి ఎక్కిన మహాభక్తుడు రామదాసు. అయితే, ఆయన అనంతరం పాల్వంచ పరగణాలకు తహశీలుదారుగా, భద్రాచల శ్రీసీతారామచంద్రస్వామివారి ఆలయానికి నర్వాధికారిగా నిజాం నవాబులచే నియమింపబడి రాముని సేవలో తరించిన మరో వాగ్గేయకారుడు శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసు. గుంటూరు జిల్లా పొన్నూరు

గ్రామంలో వెంకటప్పయ్య, వెంకుమాంబలకు 1790 లో జన్మించారు తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసు. 1810-19 కాలంలో గుంటూరులో పేష్యేరీ ఉద్యోగం నిర్వహిస్తున్న నరసింహదాసు పిన్నవయసు నుండే రామభక్తుడగుటచే భద్రాచల రాముని దర్శించాలన్న కోరిక మెండుగా ఉండేది. ఈయన ఉద్యోగ నిర్వహణ చేస్తూనే రాముని కీర్తిస్తూండేవారు. ప్రతి ఏటా జరుగు శ్రీసీతారాముల కళ్యాణమహోత్సవాన్ని కనులారా కాంచేందుకు భద్రాచల క్షేత్రాన్ని దర్శించిన నరసింహదాసుకు ఆరోజు జీవితంలో మరువలేని మలుపును తెచ్చింది.

1819-1830 మధ్యకాలంలో 108 దివ్యక్షేత్రాలను దర్శించిన ఆ భక్తుడు శ్రీసీతారాముల కళ్యాణమహోత్సవాన్ని తిలకించిన అనంతరం , భద్రాచలక్షేత్రంలో స్థిరపడి రాముని సేవించాలన్న ప్రగాఢ కోరిక బలపడింది.

నిజాం నవాబుల కాలంలో అప్పటి నవాబుకు ప్రధానమంత్రిగా వ్యవహరించిన చందూలాల్ అనే మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణుని కలిసి తనకు కలలో శ్రీరాముడు కనిపించి భద్రాచల రాముని సేవించుకోమని ఆజ్ఞాపించిన విషయాన్ని విన్నవించుకున్నాడు. అదేవిధమైన కల తనకూ రావడంతో విషయాన్ని తెలుసుకున్న చందూలాల్ అప్పటి ఖమ్మంమెట్టు తాలూకా, పాల్వంచ పరగణాకు తహశీలుదారుగానూ, భద్రాచలంలోని రామదేవాలయానికి సర్వాధికారిగాను,

నరసింహదాసును నియమిస్తూ ఒక ఫర్మానా జారీచేసారు. ఆ ఉత్తర్వుల ప్రకారం 1831లో భద్రాచల రామదేవాలయానికి సర్వాధికారిగా నియమితులై ఆలయ బాధ్యతలను చేపట్టారు. అదే కాలంలో చెన్నైకి చెందిన నాదెండ్ల వరదరామదాసు అనే ఆయన మిత్రుడు దేవాలయ అభివృద్ధికి 1లక్ష 50 వేల వరహాల విరాళాన్ని ఇచ్చి సహకరించారు. అతని మిత్రుడు

వరదరామదాసుతో కలిసి ఆలయ అభివృద్ధి కార్యక్రమాలు చేపట్టడంతోపాటు స్వామివారికి జరిపించవలసిన నిత్యోత్సవ, వారోత్సవ, పక్షోత్సవ, మాసోత్సవ, వార్షికోత్సవాలను యధావిధి జరిపించేందుకు ఆలయపూజా విధానాలను నిర్దేశించి అమలు జరిగేలా హుకుం జారీచేసారు.

ఆనాటి నుండి నేటివరకు అదే సంప్రదాయంగా ఆలయంలో జరుగుతూ, నిత్యపూజాదికాలను, ప్రభాతసేవ నుండి పవళింపుసేవ వరకు జరుగు సేవా విధానాలను ఆచరిస్తూ వస్తున్నారు. ఆనాడు నరసింహదాసుచే జారీ చేయబడిన హుకుం నేటికి శిలాశాసనాలుగా రెండు స్థూపాలపై చెక్కబడి ఆలయ ప్రాంగణంలో ఉన్నాయి. రామభక్తుడే కాక, వాగ్గేయకారుడైన తూము నరసింహదాసు నిత్యము జరిపించే పూజా విధానాలను కీర్తనల రూపంలో ఆలపించారు. కొంతకాలానికి ఆయన మిత్రుడు వరదరామదాసు కాలంచేయటంతో తట్టుకోలేని ఆ మహాభక్తుడు ఆలయ బాధ్యతలను శ్రీమాన్ అమరవాది చినకృష్ణమాచార్యులకు అప్పగించి తన మిత్రుని భౌతిక కాయాన్ని భుజాన వేసుకుని ఒకనాటి సాయం సమయమున పవిత్ర గోదావరినదీ తీరానికి చేరి రాముని కీర్తిస్తూ ఒక నావలో నదీ గర్భానికి చేరి నావ నుంచి మిత్రుని భౌతిక కాయంతో సహా నదిలోకి దూకి తనువు చాలించాడు ఆ మహాభక్తుడు.

శ్రీటి.వి.జి.ఆర్.కృష్ణమూర్తిగారి కోరికపై కొన్ని చారిత్రకాధారాలు తీసుకుని “శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ల శ్రీమన్నారాయనారాయణాచార్యులు దేవస్థానం సంస్కృత అధ్యాపకులచే సూచించపబడిన...

శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీ నరసింహదాసుగారి జాతక చక్రము

శుభమస్తు శ్రీరస్తు అవిఘ్నమస్తు

స్వస్తిశ్రీ చాంద్రమాన సాధారణనామ సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధపంచమి మంగళవారం శ్రవణా నక్షత్ర 4 పాదయుక్త కుంభ లగ్నము ది.10-12-1790 పగలు గం. 12-01ని. శ్రీరాజా తూము లక్ష్మీనరసింహదాసుగారి శుభ జననం.

గ్రహస్థితి

- ర-శ్యేష 4
- చ-శ్రవణం 4
- కు-పూర్వాషాఢ 2
- బు-శ్యేష 3
- గు-ఉత్తర ఫల్గునీ 4
- శు-శ్యేషా 2
- శ-ఉత్తరాభాద్రా 2
- రా-స్వాతి 1
- కే-అశ్విని 3

శ	శే		
ల	రాశి		
చ			
కు	ర బు శు	రా	గు

ర గు		ల	శ
బు	అంశ		బు
శు			
రా			కు శ

2003 సం.నుండి వీరి జయంతి ఉత్సవాలు జరుపబడుచున్నాయి.
 (ప్రప్రథమముగా 16-12-2003 నుంచి
 ఈజయంతి ఉత్సవాలు ప్రారంభమయ్యాయి..

తూము నృసింహదాసు చెక్కించిన శిలాశాసనాలు

భద్రాద్రి ఆలయ సేవలకు సంబంధించి, నిర్వహణ సంబంధమైన అనేక విషయాలను గురించి తెలిపే శాసనలను రామదాసు చెక్కించగా, అవి దుండగుల బారిసపడి ధ్వంసంకాగా, తిరిగి తూము నృసింహదాసు ఆ శాసనాలను ఆనాటి నిజాం ప్రభువు నాసిరుద్దౌలా అనుమతితో చెక్కించారు. ఈ శాసనాలు రెండు స్తంభాల మీద, ప్రతి స్తంభానికి నాలుగువైపులా చెక్కబడి వున్నాయి. ఈ రెండు స్తంభాలకు రామలక్ష్మణ స్తంభాలని నామకరణం కూడా చేశారు. ఇవి ప్రస్తుతం భద్రాద్రి ఆలయంలో భద్రుని గుడి వెనుకభాగంలో ఉన్నాయి.

రామస్తంభం

శ్రీరామజయం

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శక వషంబుల్ 1254 అగు నేటి వర్తమాన వ్యావహారిక చాంద్రమాన నందననామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ భానువాసరం శ్రీభద్రాచల శ్రీసీతారామభద్ర మహాప్రభువువారి సన్నిధి శ్రీరామదాసుగారు తానీషాగారి అనుమతి వెంబడి జరిగించిన దేవబ్రాహ్మణ వృత్తులు శ్రీవారి సన్నిధిని జరిగే ఉత్సవప్రకరణములు వ్రాసివున్న శాసనం. సంపాద....ప్రపంచములో శ్రీవారు పోలవరం వలస వేంచేసినప్పుడు ఒక దుర్మాగుడు శాసనం చెక్కివేసినందున సర్వజనులకు తెలిసి, సంతోషించేటందుకు లేకపోగా, ఆ దుర్మాగుడు పుత్రమిత్ర కళత్రాదులతోటి నసించిపోయినారు. తదనంతరం శాలివాహన శకవషణంబులు అగునేటి నందన నామ సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ...యిందువాసరం భద్రగిరి వరదరామదాసులనే రామదాసు అంశను జన్మించిన భక్తుడు కాంచీనగరము నుంచి శ్రీభద్రాద్రికి వచ్చి తనకు తన భార్యకు కల సకల ఆభరణములు ధనము శ్రీవారికి సమర్పణచేసి ఆయన తల్లి అయిన రంగమ్మ అనే మహా భాగ్యవతి అనుమతి వెంబడి-తన కుటుంబంతో కూడా వారి దాన లేఖలు సంమాజన కైంకర్యమును పురుషుడు భజన మొదలయిన సేవాదులున్న జరిగిస్తుండగా

శ్రీవారు నాసరుద్దవులా గారి నవాబు గిరిలో.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

దేవ బ్రాహ్మణ వృత్తులు నిరాటంకంగా జరగడం లేనందున అది విమశన్ గా జరగడంలేనందున అది విమశన్ గా జరిగించవలసినదినీ ఆజ్ఞాపించినందున చందూలాల్ అనే భగవదంశ సంభూతుడు అతి భక్తియుతుడైన భగవదాజ్ఞ ప్రకారం దేవ బ్రాహ్మణుల అగ్రహారులు వృత్తులస్థులు సజలున్ మొదలైనవిగాను తుని గ్రామాదులు 55న్నర బస్తాలు....నాయరున్న శివాయ బాపతులలో కూడా డెబ్బయి ఒక్క వెయ్యి చెలామణి రూపాయలకు హసనాబాదా పరగణా రకం యేరుపరచి అందుకుగాను 32 వేలు సర్కారుకు నగదు చెల్లించెలాగునున్నా...జనం శిబ్బంది తోపులు శ్రీవారి సంన్నిధిలో తయినాతి ఉండేలా లాగునున్నా, వారికి .....వేలు రూపాయలు ప్రతి సంవత్సరం జీతాలు ఇచ్చేలాగునున్నా 100 శ్రీవారి కయంకర్యం కింద జరిగేటట్టుగా 12,500 సదరు సిబ్బంది దర్బారు వ్యయం నిమిత్తంగాను నిర్ణయించేసి అమలుపరచి వరదరామదాసు పరంచేసినారు.

గనుక భగవదనుగ్రహ పాత్రుడైన రాజా తాములక్ష్మీనరసింహో రామదాసున్నా, వరదరామదాసున్నా శ్రీవారి ప్రేరణవెంబడి హసనాబాద పరగణాలో ఉండే దేవబ్రాహ్మణ వృత్తులు అగ్రహారములు విమశించి సర్వముం బాగా జరగగలండులకు యేరుపాటు చేసిన వివరం.

శ్రీవారి అగ్రహారాలు1, శ్రీభద్రాచలం 1.. మల్లూరు...కొత్తగూడెం 1..నృశింహ్య నగరం1..త్రిపురపెంటవీడు1..స్థానాచార్యులవారు రావిగూడెం, నృశింహభట్టరు అయ్యవారులంగారు ధర్మపురి, రామానుజాచార్యులవారులగార్లు గండ్రగొడ్డంపల్లి,1, తిరుమల వేదాంతచలంగారు, వీరి వెంబడి(.....)గ-భాగవత కైంకర్య పరులు అయిన అమరవాది చిన్నకృష్ణమాచార్యులగారు, దేవరపల్లి గొట్టుపుళ్ల బుచ్చయాచార్యులుగారు

శింగవరం శేషంనరశింహాచార్యులుంగారు-రామానుజా చార్యులుంగారు, సంగ్యము కాండూరి వెంకటరామానుజాచలంగారు, బొర్రవేముల శఠగోపం నరశింహాచార్యులంగారు, కొత్తగూడెం కృష్ణవరము సామవేదము తిరువెంగళాచాలంగారు, మల్లవరము అమరవాది రాగయ్యగారు, లింగాపురం స్వామి స్వాముల అగ్రహారాలు,॥ బ్రాహ్మణుల అగ్రహారాలునూ, అమరావతి అమరేశ్వరస్వామి వారికి దత్తెలబొర ఖదుభన్జ జగ్గయ్య,జోశ్యికేకుల మేది కేశవపురం॥..వర్ణుల సుబ్బయ్యగారు, గోగుబాక కృష్ణాసాగరం॥.అంతర్వేది జోగయ్యగారు, శీతంమ్మపేట॥దేవరకొండ వీరయ్యగారు,మడివేలు॥వీణె నృశింహాద్వీక్షితులుగారు, రామయ్యగారు, కొలనుగూడెము మావిలేటి వెంకటనర్సు, వీణె నృశింహాద్వీక్షితులుగారు, రామ్యగారు కొలనుగూడెము, మావిలేటి వెంకటనర్సు,మల్లాది సోమన్న,అంతర్వేది జోగయ్యగారు,నడికుడెం కానూరు లక్ష్మయ్య,ముత్తన్నగారు, గంగోలు1 మావిలేటియజ్ఞన్నగారు, చింతలగూడెం భీమవరపు రామయ్య, సుబ్బయ్యగారు, శీతారామపురం, జగన్నాథపురం2,దెహరం పాపయ్యగారు, బండారుగూడెం అనిపెద్దిరామయ్య గారు,చెగళ్లపల్లి శ్రీఅవధానం సూర్యరాపతిగారు,అమలాపురం కొల్చెన పద్మనాభయోగీశ్వరునిగారు, గుళ్లసింగారం ధర్మ,దానపరులు అవధానులు జగ్గయ్య, అన్నవరం బ్రహ్మచారి, మర్రిగూడెం అల్లంగౌరిశాస్త్రి, బ్రాహ్మణపల్లె చిల్కూరుశేషయ్య, కెరవులు బోలుగూడెము, మోనగూడెము వెల వెంకట మనుమడు లెలగూడెము (ఇక్కడి నుండి 15 పంక్తులు దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి) పట్టెవదన్ వం వెంకట శాస్త్రులు, అన్నవరం మాగంటి సుబ్బయ్య, రంగాపురం, రంగన్నపాలెం అగ్రహారాలు గరిమెళ్ల బాలయ్య ముత్తయ్య, కుమ్మర గూడెం,చవుడుభట్లగురవయ్య,పాముళ్లపల్లె1,చక్రవర్తుల రామాను జాచార్యులం గారు,ఉప్పుసాక,కేశవపట్నం,మల్లాది శేషాచలం సోమయాజి,శాయన్న1, కొయ్యగుట్ట ముగ్గు జోగయ్య, రామచంద్రుడు, మల్లం సోమన్న, ముద్దుపల్లి1 దేశపాండ్యాలు గ్రామాలు-భీమవరం, సూరవరం, గుండాం,సెటిజేరుపల్లె 4రు.10కర్తు.110 రుస్ము ఉన్నది. శ్రీవారి కయింక్కర్యార్థం హసనాబాదు పరగణా.55

గ్రామాదులలోను పుట్టి వారసులు బహుకాలం నుంచి మామూలు జరుగుతూ ఉన్నది. దేవ బ్రాహ్మణులకు హసనాబాదు పరగణాలో ఉంచుకొన్న యీనాములకున్న 1241 ఫసలిలో దర్యావు చేసి శ్రీవారి మొహరుతోటి స్వదులు ఇచ్చిన ప్రకారం వరి,జొన్న పొలాల తుఖుం (రోఖుం) వంద బదిలు శ్రీవారి కయింకర్పార్థం సాయంతో రుస్ములు రు.1కి..3 రూపాయిలకి అణావద్దాదికి మామూలు రూ వందకి ...చారణాకు మామూలు జరుగుతూవున్నది. పయి వారసులు అగ్రహారాలు, మాన్యాలు శ్రీవారికి చెందవలసినది. శ్రీవారి కయింకర్ప నిమిత్తం జర్రె మాన్యాలు ఖమ్మం శ్రీ భద్రాచలం రాయినిపేట, చోడవరం 512..సీతారామ పురం 50.బూరుగుమ్మలపాడు ఖం॥శీతారామ నగరం, వెలేరు, దంతెలబోరు, ఖం పాలవంచ, తావరి ఆ బ ఖం నెల్లిపాక, తా. ఖం. ఆచివరి.2 తాబవరి.2 తాలూకే రామానుజవరం...తారి తుఖుం ఆబితావరి జొన్నమాన్య(0) 1 తాలూకా మార్లఉ ఖం॥ రాజుపేట, తొండిపాక జొన్నపొలం అమరవరం జొన్నపొలం కాజివారిది మోతె 13

శ్లో॥ కాశ్యాం ద్విజానాం సాహస్రం

భోజయి త్వాతు యత్ఫలం ।

తత్ఫలం భద్రశిఖరే

ద్విజసైకస్య భోజనాత్ ॥

చెన్నపట్నపు కాపురస్తుడైన నాదెండ్ల (భద్రాచలం) అనే పరమ భక్తుని ధర్మ....సంన్నిధిలో అభివృద్ధి సేవా (ఇక్కడి నుండి సుమారు ....పంక్తుల దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి).

లక్షణ స్తంభం (1)

శ్రీవారి ఉత్సవములు ఆరగింపులు మొదలయిన యీ రకంగా వ్రాసిన ప్రకారం భక్తియుక్తంగా పూర్వకముగా భగవదారాధన వెంబడి జరిగించనయినది. 1.ప్రబోధసేవ 1.తిరుమంజనసేవ..కృత కర్మఫల స్వరూప సేవ...బాలలీలా మహోత్సవ సేవ...జగత్స్వరూప దరుశనం...ప్రకాశ ఉత్సవం.. ప్రభుత్వ ఉత్సవం 1.మహారాజసేవ 1..

పర్యంక సేవ ఇలిలిహ...ఉత్తర ఉత్సవములూ, బాలభోగం దశవిధముల ఆరగింపు.. 1.ఘృతపొంగలి 1.షర్కర పొంగలి 1.పొంగలి 1. పులిహొర 1.దధ్యోజనం 1. కర్ణూరకాయలు, 1.తిరువీసం దోసెలు, 1.తెల్ల తోలలు, యెర్రతైరు ప్రసాదం, చెక్కర పొంగలి ప్రసాదం, ఛారిక బియ్యం, ఘృత మాఖాతం(పాయసం)గానున్న మట్టుగ ఏలకులనే మిపచేత అచన్ క జీవనాథ 20రోజులకి ఖండ్రీ(క) బియ్యం వాళ్ళు నలుభైయంట్టి రామసత్రములో బ్రాహ్మణుల భోజనం నిమిత్తం ఖండ్రీక బియ్యం దానికి తగిన రసవర్గాలు నిరంతరం జరుగుతూ ఉండేలా హరిదాసుల అక్షయ పాత్రలకు తొమ్మిది(..) శేర్ల బియ్యం, నిరంతరం మాసోత్సవములు, పపునన్మి (పౌర్ణమి)కి ప్రదక్షిణోత్సవం 1, శుకవారం బంతులాట ఉత్సవం, పునర్వసు మండప ఉత్సవం, ఏకాదశి తూర్పు మండపంనకు తిర్వీద (తిరువీధి) వేంచేపు, అమావాస్య కోవెల ఉత్సవం, సంక్రమణములు క్రమంగాను సంవాతు (సంవాద) ఉత్సవము (దాదాపు 15 పంక్తుల దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి)

(2)

కళ్యాణ ఉత్సవం శ్రీవారి పౌర్ణమిరోజు గోవుర ప్రదక్షిణంగ వేంచేపు..జ్యేష్ఠమాసంలో జ్యేష్ఠాభిషేకాల ఉత్సవం 1, ఆషాఢ మాసం పుర ప్రదక్షిణంగ రామదాసు మండపం మీదుగాను, శ్రావణమాసం గోకులాష్టమి, ఉట్లపండుగ, అమ్మవారి నోముల శువ్రారంకు 10రవికెలు 1.అశ్వీయుజమాసం దసరా ఉత్సవములు, పదిరోజులు 1.కాతి.జ(కార్తిక)మాసం పురప్రదక్షిణం-ఉత్సవం, జగన్మోహనావతారం మార్గశిర, పుష్యమాసములు ధనుర్మాసం అధ్యయన ఉత్సవములు, మాఖమాసం సహస్రఘటాభిషేక ఉత్సవం, పాల్గుణ మాసం డోలోత్సవం, సంవత్సరాదికి పెండ్లి కుమారుణ్ణి చేయడం, ఈ ప్రకారం ఉత్సవములు యథావిధిగా జరిగించ వలసినది.

అశ్వారావు వారు 580 దేశపాండ్యలువారు ..హజూర్లు చంద్దులాలగారు 2000 ప్రజాగగారు 300, రాజేశ్వరరావుగారు 250 జరిగించే మరియుద ఉన్నది. దాసులు అప్పాల మాలగా ఆడబ్బుల మాలగా ఆర్దించి తెచ్చిన ముఖ కలదు. ఇంకా భగవదనుగ్రహం కలవారు సమర్పించడం కలదు.

ఇదంతా చయిత్ర(చైత్ర)+మాసంలో అన్నదానం సదాపుతిగా వినియోగం చేయవలసినది.

ఉత్సవములో శ్రీవారి సన్నిధిన వచ్చే పాదకాసుకలు ఆవరణము లోపల
 యేవచ్చిన ఆర్చకుల నలుభైపాళ్ళవారిది గాన స్వామి కయింకర్యంలోకి.....
 శ్రీవారి సన్నిధిలో యువ....(దాదాపు 15 పంక్తుల దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి.

3

.....
 .....
 .....

.....వుంచవలసినదిగా జాగ్రత్తగా ఉండవలసినదిగా యేమరవుండకూడదు.
 భద్రగిరి వరదరామదాసు, తూము లక్ష్మీనృసింహ రామదాసుగారి
 మామూలు బందామిలసు వెంబడి ...స్వామి యాజ్ఞ వెంబడి కయింకర్య ఉద్ధారకులు
 అయినందును అర్చక భాగమున్న పెద్ద అర్చకత్వము సన్నిధి రామదాసత్వము
 యావద్రవ్యములకు ఆధిపత్యము కృపచేసినారు.వీరి పంరంపరా దాససంతతి
 జరగా....శ్రీవారిబ్రహ్మాత్సవములు దివ్యాభరణములు, దివ్యాలంకారం,
 భవ్యాలంకారం, నవ్యాలంకరంనకు గాని నియమించి వుంచిన కయింకర్య పరుల
 ద్రవ్యం హరించిన వారు వంశ నాశనం కాగలరు. యీ శాసనంలో వ్రాసి వుంచిన
 వారి దేవ బ్రాహ్మణ వృత్తులనూ అగ్రహారములున్నూ శ్రద్ధగా జరిగించిన వారికి

శ్లో॥ ఆపత్యం ద్రవిణం దారాహారా హర్య

హయ గజాది సుఖాని ....

యోగజ్ఞాన సుఖాని ...స్వర్గమోక్షాంచ

భక్తితం:

శ్రీవారి సన్నిధిలో ఉండే గుర్రాలు, 1.యేనుగులు, 2.దశధేనువు, సత్రపు
 యడ్లు, 2 పుష్పాల తోటలు కలవు. యీ స్తలంలో నినయంగా వుండే పరిచారక జన
 నవబతు భానాంజయ రాంజె 8..తా. పామపాన్....

.....నగరాలు, హరిదాసులు,.. గుమస్తాలు, హైదరాబాదాలు,
అధ్యాపకులు, తిరువాహకులు దేశపాండ్యులు, ఊడిచేవారు, సీతారామసత్రంలో
ఉత్సవాలలో బ్రాహ్మణ.....(దాదాపు 15 పంక్తుల దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి)
.....చౌకీ దారులు .2 సంమాజ.న పరులూ, కీర్తనలు పాడేవారు,2 చవురిలు వేసేవారు.
2 సుతారులు, 2 వడ్లవాండలు, 4 ఏనుగ మహాతులు,కామాటులు, గుర్రాల, ఒంటె,
బోగం మేళాలు,4 ఓడుకారిలూ, బోయిలవాండలు, తిరుచూనాలు పట్టేవాడూ,2
కన్నాచీలు, 2 బారకాలాలు గలందాదులు,2 ఫరాయీలు, 2 తప్పెలాలు తోమేవారు
సత్రంపు దాసులూ చప్పా జవానులు,4 మషాల్చీలు గల్లా జీతాలు వారికి సాలు
12120. ఖండలు...7 రూపాయలు ఈ మట్టుకు ...అర్చకుల భాగాలు

40

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకులయిన శ్రీ భద్రాచల సీతారామ
చంద్ర మహాప్రభువువారికి ఆజ్ఞాదారకులయిన రాజా తూము లక్ష్మీనరసింహా
రామదాసు నిరాచ్ఛేదంగా దేవబ్రాహ్మణ వృత్తులు వునరుద్ధారం చేసి రామలక్ష్మణులు
అనే స్తంభముల మీద శాసనములుగా వ్రాయించిరి. సర్వజనులు ధర్మయందు
ద్రిష్టి(దృష్టి) వుంచి తెలుసుకోవలసినది. ఈ ధర్మం జరిగించినవారు శతపూర్వేషాం
శతాపర్ణేషాం పురుషాణామనంత కల్పకోటి విష్ణులోక ప్రాప్తినిన్నీ శాశ్వత యశస్సునూ
పొందగలరు. బిందగాని ఆలిగారి దరబారు క్షేమం కోరే ముసల్మానులు ఇందుకు
విరోధం చేయబోయారు. హిందూ కులస్తులు దేవ బ్రాహ్మణులయందు నిరతిశయభక్తి
జర్పి వంశాభివృద్ధిని పొందగలరు. హసానుబాదా పరగణాలో వున్న దేవ బ్రాహ్మణ
అగ్రహారాలు యినాములు అంచనా చూపించిన వారు కంచరగాడిదె కడుపున
పుట్టగలరని ప్రమాణం పూర్వపు శాసన స్తంభం మీద ఉన్నది. గోవులనూ బ్రాహ్మణులకూ
దేవతలకు యేవించింతు...భూమిదాన పత్రము జ్వల ధర్మచిత్తాల మధ్య శర...(దాదాపు
15 పంక్తుల దాకా స్తంభం పాతరలో పోయినవి)

వరదరామదాసుచే తూము నృసింహాదాసు జూరి చేయించిన హాకుం

శ్రీమదఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకులైన శ్రీభద్రాచల సీతారామచంద్ర మహాపరబ్రహ్మణ్యులవారి ఆజ్ఞాధారకులైన మహారాజ శ్రీ రాజా తూము నరసింహరామదాసుగారి దాసానుదాసుడు భద్రగిరి వరదరామడు శ్రీమహాప్రభువారి సన్నిధిలో పెద్దఅర్చకులయిన శ్రీమాన్ అమరవాది చిన్నకృష్ణమాచార్యులుగారికి వ్రాయించిన హాకుం.

ప్రబోధసేవకులోగా బీగముద్రలు తియ్యగానే పెద్ద అర్చకుడు సర్కారు తరపు దారోగా, హరిదాసులు, వంతు అర్చకుడు, వీరు ఏకాంత గృహములోకి వెళ్ళి శ్రీమహా ప్రభుత్వమువారి విభవం సేవించి శ్రీపాదములయందు వుండే హలకులిశాది రేకలు వుండ చూచుకోవలసినది. అయిదవవారు రాజస్థానం గన్ను యుక్తమయిన వారికి శెలవు ప్రకారం సేవ లభింపచేసేది. ప్రబోధసేవ యధావిధిగా జరుగుతూవున్నది సరికదా. సేవల వేళలకు ఛత్ర, చామరములు శిద్ధముగా ఉంచవలసినది. ఏనుగ, పెద్ద గుర్రము ఉండవలసినది. ధంకా నిమిత్తంలేదు. ప్రబోధ సేవలో ఒక పశ్యేములో దువ్వెన కాటుకకాయ, అద్దము యివన్నీ సన్నిధిలో వుంచవలసినది. బాలభోగము యధావిధిగా జరుగుతూనే వున్నది సరే. ప్రభుత్వమువారి యర్రతైరు ప్రసాదము, ఘృత పొంగలి, చెక్కర పొంగలి, అరసోల, సోల తిరువీసం, దోశలు ఇవి ఆరగింపు కావలసినది. దోశల మీద వెన్న ఉంచి వెండిపశ్యేంతోటి ఆరగింపు కావలసినది. ముసుపు ఉన్న గిన్నెలలో పెద్ద గిన్నెగా విచారించి చక్కర పొంగలి వుంచవలసినది. పెద్ద గిన్నెలు రెంటిలో యర్రతైరు ప్రసాదము, ఘృత పొంగలి వుంచవలసినది. నరసింహరావుగారు చేయించవలసిన వెండిగిన్నె చేయించిరా సరే, లేదా రూ. యనభై రూపాయలకు ఒక గిన్నె జరూరుగా చేయించి తిరువీసము ఉంచేది. సత్రములో ఉండే వెండిపశ్యేంలో తెప్పించి దోశలు వుంచేది. యీ ప్రకారము జరిగించేది. నాయకతళిహ తదీయారాధన యధావిధి జరిగించవలసినది. ప్రకాశోత్సవము వరకున్ను ఏకాంతమున్ను అమ్మవారు సేవచేసేకాలము గనుక బాదామిఫలముల పప్పు ఖండషర్కరతు, ఆరగింపు చేయవలసినది. బంగారు గిన్నెలతోటి చామర కైంకర్యము నిశ్శబ్దముగా జరిగించవలసినదిగా వంతు అర్చకుడు, హరిదాసు, పెద్ద అర్చకుడు, దారుగా ఉండి స్థానాచార్యులు - అధికారి యింకా ఒకరు ఎవరయిన సేవించ తగును. ప్రభుత్వసేవ యధావిధి జరగడములో వెండికలంను, బంగారుకలం, సిరాబుడ్డి, సునేరి కాగితం, బంగారుమొహారు చక్కను యివన్నీ సన్నిధిలో పెట్టి వుంచవలసినదిగా నిరంతరం మరియాదా. ఏనుగులు, గుర్రాలు రాబనిలేదు. కానీ యేనుగు గుర్రము సాయంతరమందు సేవాకాలము యధావిధిగా మర్యాద వెంబడిని

సేవలు జరిగించవలసినది. ఏకాంత సేవలు కట్టు వెంబడిని సేవచేసి భయం కలిగి బయటికి వచ్చి వంతుఅర్చకుని తాళంఒకటి, సత్రం అర్చకుని మరుతాళం ఒకటి బీగమద్రము వేసి సర్కారు తాళం పెద్ద అర్చకుని వద్దనయినా, దారుగా వద్దనయినా ఉంచేది. ఉదయత్పూర్వమే యధావిధిగా వెళ్ళి హాజరుఉంచి యధావిధిజరిగించేది. శుక్రవారము, ఏకాదశులు, అమావాస్యలు, పౌర్ణమములు మొదలైన కోవెల ఉత్సవములకు పదివిలాలులు వేయించి మూడు ప్రదక్షిణములకు ఒక ప్రదక్షిణం, హరిదాసుల నృత్యాలతో సకల విభవములతోటి, హెచ్చరికలతోటి మందిరము ప్రవేశించవలసినది. తిరునక్షత్రముల యధావిధిగా జరించవలెను. అధ్యయనోత్సవములకు గోవిందరాజుల కోవెలదగ్గర కోటా వేయించేది. పునర్వసు మండపము దగ్గర కోటా వేయించేది. చుట్టూ మోకాలి ఎత్తు గోడ పెట్టించి ద్వాదశి మండపం మీదనుంచి జనం పడకుండా కటకటాలు కట్టించేది. విస్తారముగా పందిరిలు వేయించి మధ్య సింహాసనం వేయించి నాలుగు స్తభాలు కట్టి శృంగారం చేస్తే ముక్కోటి ఏకాదశినాడు ఉదయత్పూర్వం అక్కడికి వేంచేసి బాలభోగము వేళకు తిరిగి ప్రవేశించునట్లుగా మర్యాద చేసేది. నిరంతరం ఉదయకాల మహోత్సవములు పదిరోజులు పునర్వసు మండపములోనే రాత్రిఉత్సవము పదిరోజులు గోవిందరాజుల కోవెలలో కాగా నిర్ణయించేది. రేపు మాపు ఉత్సవములుగాక కోవెల సేవలు వేరే జాగ్రత్త చేసేది. ఇది పకటా దిట్టము. దశరా ఉత్సవములు యధావిధిగా మామూలు ప్రకారము తిరుకళ్ళణోత్సవము, డోలోత్సవము, సహస్రఘటాభిషేకము యధావిధి జరుగగలందులకు ఘటాభిషేకమునకు కావలసిన యావద్రవ్యము తప్పీలు వ్రాయించి ఉంచేది.

అధ్యయనోత్సవములలో వచ్చిన యావజ్జనానికి సత్రములో అన్నఆయతికములు, భోజనము పెట్టించేది. సన్నిధిలో వైదేవికులలో పది మానికలు ఎక్కువ చేసేది. తలిహా మామూలు ప్రకారము యింతకు పూర్వము ఏమి విశేషము ఉండేదో ఆ ప్రకారము జాగ్రత్త చేసేది. నాయకతలిహా 100 శేర్లు ఆ దినములలోకూడా చేసేది. తెల్ల వస్త్రములు కనుమాసినవి ధరియింపవద్దు. జాగ్రత్త.

పదహారు నెంబర్లలో వ్రాయించిన పద్దతులు పూరాగా ఆకళింపులోకి తెచ్చుకుని యేయే కాలములో జరిగే కైంకర్యముల యెడల లోపం రాకుండా జరిగిస్తూ ఉండవలసినది.

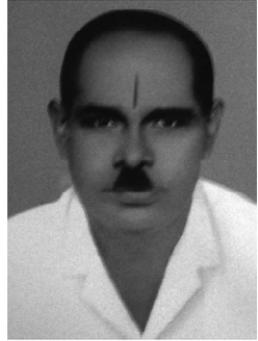
ఖరనామ సంవత్సర కార్తిక శుద్ధ నవమి

ఆదివారం (14-11-1831)

ద|| భద్రగిరి వరద రామదాసు చేవ్రాలు

అలయ పునరుద్ధరణ

భద్రాచల శ్రీసీతారామచంద్రస్వామివారి ఆలయం 1956 లో నిజాం పాలననుండి ఆంధ్రప్రదేశ్ దేవదాయ శాఖకు బదిలీ చేయబడింది. 400 ఏళ్ల క్రితం భక్తరామదాసుచే నిర్మించబడిన ఈ ఆలయం జీర్ణదశకు చేరుకున్నదని రాష్ట్రప్రభుత్వం పునర్నిర్మాణానికి పూనుకున్నది. అప్పటి దేవదాయశాఖమంత్రి కల్లూరి చంద్రమాళి 1960లో ఈ పురాతన ఆలయాన్ని పడకొట్టి ఉద్ధరణసంఘం పేరుతో నూతన నిర్మాణాలకు నాంది పలికారు. అందుకు రెండు ప్రధాన కారణాలుగా చూపారు.

ఒకటి ఆలయం జీర్ణదశకు చేరుకున్నందున, ఆలయాన్ని పడకొట్టి నూతన నిర్మాణం చేపట్టాలని, అంతేకాక రామదాసు కాలంనాడు నిర్మించిన ఆలయం వాస్తుకు అనుకూలంగా లేనందువల్ల వాస్తుమార్పులుకూడా చేయాలన్నది-మరో కారణం. ఈ రెండు కారణాలతో ఈ ఆలయ పునర్నిర్మాణం ప్రారంభమయింది. ఇలా దశలవారీగా ఆనాడు భక్తరామదాసు నిర్మించిన ఈ ఆలయం దేవదాయశాఖలో విలీనమైన తరువాత శ్రీమాదిరెడ్డి మాధవరావు 1959లో తొలి ఆలయట్రస్టీగా (కార్యనిర్వాహణాధికారిగా) బాధ్యతలు చేపట్టి 1969వరకు పనిచేసారు. ఈయన కాలంలోనే రామాలయ పునరుద్ధరణపనులు ప్రారంభమయ్యాయి. ప్రధాన ఆలయం, శిల్పకళాశోభితమైన కళ్యాణ మండపము, చిత్రకూట మండపము, రామదాసు ధ్యానమందిరము మొదలైనవి ఈయన కాలంలోనే రూపుదిద్దుకున్నాయి. తమిళనాడు రాష్ట్రం మహాబలిపురం నుంచి వచ్చిన నిపుణులైన శిల్పులు గణపతిస్తపతి నేతృత్వంలో రూ. 4.50 లక్షల ఖర్చుతో శిల్పకళాశోభితమైన ఈ కళ్యాణమండపాన్ని నిర్మించారు. ఆలయ పునరుద్ధరణ పనులు నెమ్మదిగా సాగుతూ, దాదాపు రూ. 30 లక్షల ఖర్చుతో 1995 నుంచి ఆలయానికి నలుదిశల ప్రాకార మండపాలు, తూర్పు మెట్లు, రాజగోపురాలు, ఆలయ ఉత్తరద్వారము, వంటశాల మొదలైన నిర్మాణాలు రూపుదిద్దుకున్నాయి. చివరకు నవాబులు తమ బసకు, ఆలయ నిర్వహణ బాధ్యతలు చేపట్టేందుకు నిర్మించిన కార్యాలయభవనము కూడా 2009లో ఈ పునరుద్ధరణలో భాగంగా కూల్చివేతకు గురయ్యింది. అలా దశలవారీగా రామదాసు నిర్మించిన పురాతన ఆలయకట్టడాలు నామరూపాలు లేకుండాపోయాయి. ఇక రామదాసు నిర్మించిన కట్టడాలలో మిగిలింది ప్రధాన రాజగోపురం క్రింది భాగం మాత్రమే.

ಮೆಹಿ ಸಂಪ್ರದೇಶ 1960

భద్రగజం

**1986 గోదావరి వరదలకు
నీట మునిగిన భద్రగజం**

ముక్కోటి (వైకుంఠ) ఏకాదశి

భద్రాచల రాముడు వైకుంఠరాముడు. వైకుంఠవాసియైన శ్రీమహా విష్ణువు తన భక్తుడు భద్రుని కోరికపై తిరిగి రామునిగా అవతరించుటయే భద్రాచల రాముని అవతార విశేషము. చతుర్భుజుడై శంఖచక్రాలను, ధనుర్బాణాలను ధరించి సీతాలక్ష్మణ సమేతంగా ఇక్కడి రాముడు భక్తులకు దర్శనమిస్తాడు. ఇంతటి ప్రశస్తమైన దేవాలయం మరెక్కడా లేదు. రాముని జన్మస్థలం అయోధ్య కాగా, దక్షిణఅయోధ్యగా పిలువబడే భద్రగిరిపై వేంచేసియున్న రాముని వైకుంఠ రామునిగా పిలుస్తారు.

సృష్టి, స్థితి, లయ కారకుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు కార్తీక శుద్ధ ఏకాదశి పర్వదినాన బ్రహ్మ, రుద్ర, మహేంద్రాది ముక్కోటిదేవతలకు దర్శనభాగ్యమిచ్చిన శుభ ఘడియలనే ముక్కోటి ఏకాదశి పర్వదినంగా సర్వజనులు పూజించి ఉత్సవాలను జరుపుకుంటూ ఉంటారు. ధనుర్మాసంలో మార్గశిర శుద్ధపాడ్యమి నుండి మార్గశిర శుద్ధ దశమి వరకు వైకుంఠ ఏకాదశి మహోత్సవాల సందర్భంగా అధ్యయనోత్సవాలు జరుగుతాయి. దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణకై శ్రీమన్నారాయణుడు అవతరించిన మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, నృసింహ, వామన, పరశురామ, శ్రీరామ, బలరామ, శ్రీకృష్ణ, కల్కి అవతారాలను కార్తీక బహుళ పాడ్యమి నుండి దశమి వరకు ఈ పర్వదినాలలో స్వామివారికి అలంకారములు చేసి ఉత్సవాలను జరుపుతారు.

దక్షిణ భారతదేశంలోనే ప్రసిద్ధిచెందిన దేవాలయాలలో ఒకటైన భద్రాచలదివ్యక్షేత్రంలో వేంచేసియున్న వైకుంఠరాముని సన్నిధిలో ఈ ఉత్సవ వేడుకలు అత్యంత వైభవంగా జరుగుతాయి. 21రోజుల పాటు జరుగు ఈ ఉత్సవాలలో

దశావతారాలను పగల్పుతు ఉత్సవాలుగానూ, మరో 10 రోజులు రాపత్తు ఉత్సవాలుగానూ, జరిపిన అనంతరం 21వరోజున శ్రీతిరుమంగై ఆళ్వారుల పరమపదోత్సవంతో ఈ ఉత్సవాలు ముగుస్తాయి. దశావతారోత్సవాలు ముగింపురోజు సాయంత్రం పావన గోదావరి నదీతీరాన మోటారులాంచిపై అమర్చిన హంసవాహనంపై శ్రీసీతారాముల ఉత్సవమూర్తులను రంగురంగుల విద్యుద్దీపాలంకరణలు, బాణాసంచా పేలుళ్ళు మధ్య అశేష భక్తజనకోటి ఆనందోత్సవాలతో తిలకిస్తూండగా స్వామివారి తెప్పోత్సవం అత్యంతవైభవంగా జరుగుతుంది. కార్తీక శుద్ధ ఏకాదశి తెల్లవారుఝామున ఉదయం 5గం.ల.నుండి 6గం.ల వరకు ఆలయ ఉత్తరద్వారమందు జరుగు స్వామివారి వైకుంఠ ద్వారదర్శనభాగ్యం కోసం అశేష భక్తజనకోటి వేచియుండు శుభఘడియ. అదే ఘడియలో వైకుంఠ వాసియైన శ్రీమన్నారాయణుడు ముక్కోటిదేవతలకు దర్శనమిచ్చినట్లు పురాణాలు చెపుతున్నాయి. పూర్వం దక్షిణభారతదేశంలోని పాండ్యదేశపు రాజైన వల్లభరాయల ఆస్థానంలో విష్ణుచిత్తుడనే మహా భక్తుడు తిరుపల్లాండు అను తమిళస్తోత్రంలో శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతించి తన పరతత్వాన్ని నిరూపించి పెరియాళ్వారుగా ప్రసిద్ధిచెందాడు.

ఆ మహాభక్తునికి గరుడవాహనరూఢుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు దర్శనమిచ్చిన పర్వదినాన్నే ఈ ముక్కోటి వైకుంఠ ఏకాదశి పర్వదినంగా కూడా చెబుతారు. ఈ పర్వదినాన వైరుంఠ ద్వారదర్శనం చేసినవారు పరమపదాన్ని పొందుతారని పాంచరాత్ర ఆగమశాస్త్రాలు బోధిస్తున్నాయి.

శ్రీరామనవమి

శ్లో॥ యస్తు రామ నవమి దినేహరిం
భద్ర తీర్థ నిలయం సమీక్షితుం ।
గచ్ఛతి ప్రముదితః; ప్రతి వత్సరం

మన పవిత్ర భారత దేశంలో రామ దేవాలయం లేని గ్రామముండదనుట అతిశయోక్తికాదు. గ్రామగ్రామమున, వాడవాడల శ్రీరామనవమి ఉత్సవాలు ఘనంగా జరుగుతూంటాయి. అయితే దక్షిణ భారత దేశంలోనే ప్రసిద్ధిచెందిన భద్రాచల దివ్యక్షేత్రంలో జరుగు శ్రీరామనవమి ఉత్సవాలకు ఒక ప్రత్యేకత ఉన్నది.

ఈ క్షేత్రంలో వేంచేసిన రాముడు స్వయంభువుడు. వైకుంఠరాముడుగా పిలువబడే భద్రాచల శ్రీసీతారాముల కళ్యాణమహోత్సవాన్ని తిలకించటానికి దేశం నలుమూలలనుంచేకాక విదేశాలనుండికూడా భక్తులు విశేషసంఖ్యలో వస్తూంటారు. శ్రీరాముని జన్మనక్షత్రం పునర్వసు, నవమి పర్వదినాన అభిజిత్ లగ్న శుభ ఘడియల్లో లోక కళ్యాణార్థమై భద్రాచల దివ్యక్షేత్రంలో శిల్పకళా శోభితమైన కళ్యాణమండపములో లక్షలాది భక్తులు భక్తి శ్రద్ధలతో తిలకిస్తూండగా అత్యంత వైభవంగా శ్రీసీతారాముల కళ్యాణ మహోత్సవాన్ని జరుపుతారు. ధనుర్మాణాలు, శంఖచక్రాలు ధరించి పావన గోదావరి నదీ తీరాన, భద్రగిరిపై వేంచేసిన రాముడు అవతరించిన ప్రాంతము, రామాయణకాలములో శ్రీరాముడు సీతాలక్ష్మణసమేతంగా వనవాసముచేసిన దండకారణ్య ప్రాంతములోనే ఉండుట ఈ క్షేత్రము యొక్క మరో విశిష్టత. శ్రీమహావిష్ణువే స్వయంభువుగా అవతరించిన పుణ్యభూమిలో జరుగు శ్రీసీతారాములకళ్యాణమహోత్సవానికి ఓ విశిష్టస్థానం ఉన్నది.

ఆలయంలో జరుగు ఉత్సవాలు

భద్రాచల శ్రీసీతారామచంద్ర స్వామి వారి దేవాలయంలో ప్రతి నిత్యము ప్రభాత సేవనుండి పవళింపు సేవవరకు జరుగు నిత్యోత్సవాలతోపాటు వారోత్సవ, పక్షోత్సవ, మాసోత్సవం, రథోత్సవాలను తాము నరసింహదాసులవారు నిర్దేశించి అమలు పరిచేలాహుకుం జారీచేసారు. నవాబుల

కాలం నుంచి ఆలయంలో జరుగు ఉత్సవాలు అప్పటినుంచి అమలు జరుగుతూ వస్తున్నాయి. వీటితోపాటు వార్షిక ఉత్సవాలైన ముక్కోటి వైకుంఠవికాదశి, శ్రీరామనవమి ఉత్సవాలనుకూడా క్రమంతప్పకుండా నిర్వహిస్తున్నారు. 60 ఏళ్ళకొకసారి జరుగు శ్రీరామ మహాసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకం 1927, 1987 సంవత్సరాలలో జరిగాయి. అలాగే 12 ఏళ్ళకొకసారి జరుగు శ్రీరామ సామ్రాజ్య పుష్కర పట్టాభిషేకంను 2011లో వైభవంగా జరిపారు.

పునర్వసు దీక్ష

శ్లో” ఆపదా మపహర్తారం దాతారం సర్వ సంపదాం|

లోకాభిరామం శ్రీరామంభూయో భూయోనమామ్యహమ్|

దీక్ష అనునది మానవుని ప్రయత్నశీలునిగా చేసి తద్వారా చతుర్విధ పురుషార్థాలను ప్రసాదించే ఓ పవిత్రసాధనం. మానవుడు ఏదో ఒక ఉన్నతమైన, ఉత్తమమైన ఆశయాలను సాధించుకునే పట్టుదలకే దీక్ష అని పేరుపెట్టారు పెద్దలు. దీక్షే ఉత్తమదీక్ష. అదే శ్రీరామపునర్వసుదీక్ష. ప్రతియేటా కార్తీక మాసంలోనూ, జగదభిరాముడు శ్రీరాముని జన్మనక్షత్రం పునర్వసు, శ్రీరామనవమి పర్వదినాన, శ్రీరామపునర్వసు దీక్షలను భద్రాచలం శ్రీరాముని సన్నిధిలో భద్రుని ఆలయంలో భక్తులచేత దీక్షామాల అర్చకస్వాములచే శాస్త్రోక్తంగా జరిపిస్తారు. ఈ దీక్ష 21రోజులపాటు చేపట్టి భక్తితో స్వామివారిని పూజిస్తే సర్వ సుఖాలు, ముక్తి లభిస్తుంది అని పండితులు చెబుతారు.

శ్రీఫాల్గుణోత్తర పూజ

స్వస్తిశ్రీ తారణనామ సంవత్సర ఫాల్గుణ శు॥ పూర్ణిమ శుక్రవారం ది. 25-3-2005 సా॥గం.4-30ని.ల నుండి 5-30ని.ల వరకు ప్రప్రథమ “శ్రీఫాల్గుణోత్తరా” మహోత్సవములు 1000 మంది మహిళలతో భద్రాచల శ్రీ సీతారామచంద్రస్వామి ఆలయంలోని శ్రీలక్ష్మీతాయారు అమ్మవారి సన్నిధిలో ఆలయ సంస్కృత పండితులు శ్రీమాన్ శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ శ్రీమన్నారాయణాచార్యులు (గురువుగారి) ఆధ్వర్యములో ప్రారంభించిబడినవి. ఆనాటి ఆలయ ట్రస్ట్ బోర్డు సభ్యులు శ్రీటి.వి.జి.ఆర్.కృష్ణమూర్తి, ఇ.ఓ శ్రీయం.రఘునాథ్ల సహాయ సహకారాలతో ప్రారంభమైన “శ్రీఫాల్గుణోత్తరా” మహోత్సవములు ప్రతి ఏటా నిరాటంకముగా జరుగుతూ వస్తున్నవి. ఆ తదుపరి సంవత్సరంనుండి గురువుగారి ఆధ్వర్యంలో 2,500 ముతైదువులతో స్వర్ణ విగ్రహమును చేయించి ఆ విగ్రహానికి గురువుగారిచే 15 రోజులపాటు శ్రీలక్ష్మీ మహామంత్ర జపం జరిపించి శ్రీస్వర్ణలక్ష్మీ అమ్మవారి ద్వితీయ “శ్రీఫాల్గుణోత్తరా” మహోత్సవాన్ని జరిపారు.ఆనాటి నుండి ప్రతి ఏటా ఈ ఉత్సవం అత్యంత వైభవంగా జరుగుతూ వస్తున్నది.ఈ ఉత్సవము ప్రతినంవత్సరము శాశ్వతముగా గురువుగారి ఆధ్వర్యములో జరుపుటకు దేవదాయ,ధర్మదాయ శాఖ కమిషనర్ ఉత్తర్వుల మేరకు దేవస్థానం వారు నిర్వహిస్తున్నారు.

విశ్వరూపసేవ

జగద్విఖ్యాతిగాంచిన భద్రాచలక్షేత్రంలో శ్రీరామనవమి, ముక్కోటి ఏకాదశీ ఉత్సవాలవలే “విశ్వరూపసేవ” ప్రసిద్ధిచెందుచున్నది. ప్రతి ముక్కోటి ఏకాదశి తరువాత కృష్ణపక్షంలో వచ్చు ఏకాదశికి ఈవిశ్వరూపసేవఉత్సవము ఉంటుంది. ఈఉత్సవములో శ్రీసీతారామచంద్రస్వామివారి ఆలయంలోచుట్టూఉన్న ఆలయాలలోని ఉత్సవ మూర్తులను బేడామండపములో ఒకేచోట వాహనములలో అలంకరింపజేసి ఈ ఉత్సవ వేడుకను కొన్నేళ్లనుంచి జరుపుతూ వస్తున్నారు. “విశ్వరూపము” అనే పదము భగవద్గీతలో ప్రసిద్ధముగా చెప్పబడియున్నది.

ద్వాపరయగంలో శ్రీకృష్ణభగవానుడు తన తల్లి యశోదకు విశ్వరూపాన్ని చూపించినట్లుగానూ, మరియు అర్జునునికి కురుక్షేత్ర సంగ్రామ ప్రారంభములో చూపించిరి. భగద్గీతలోని విశ్వరూప నందర్శన యోగమను పేరుతో 11వ అధ్యాయములో భగవంతునియొక్క అనంతవైభవమును వ్యక్త పరచుచున్నది.

ప్రతి ముక్కోటికి శుద్ధఏకాదశిలో వైకుంఠ ద్వారదర్శనం ఎంతటి ప్రాముఖ్యమైనదో అంతటి ప్రాముఖ్యత ముక్కోటి తరువాత కృష్ణపక్షంలో వచ్చు ఏకాదశిలో జరుగు “విశ్వరూపసేవ” దర్శనం కలిగివుందని పండితులు చెబుతారు. ఈ “విశ్వరూపసేవ” భద్రాచల క్షేత్రంలోనే అత్యంత వైభవంగా, కనులవిందుగా జరుగుతుంది.

కార్తీక పూర్ణిమ

దక్షిణ గంగగా ప్రసిద్ధి చెందిన గోదావరినదీ తీరాన గల పుణ్యక్షేత్రం భద్రాచలం. శ్రీరామచంద్రులవారి దివ్య ఆజ్ఞతో గోదావరికి ఇరు వైపులా అంతర్గతముగా మూడు లోకాల్లో ఉండే కోటి తీర్థములు ప్రవహిస్తూ ఉంటాయని పురాణాలు చెబుతాయి.

ఎవరు మూడు రోజులు భద్రాచల క్షేత్రంలో నివసించుదురో వారు ఇహలోకంలో సకలసుఖాలు అనుభవించి అంతమున వారు వైకుంఠమును పొందగలరని క్షేత్ర

మహాత్మ్యం చెబుతోంది. దక్షిణ వాహినయై ప్రవహిస్తున్న గోదావరి ఈ క్షేత్రాన్ని చుట్టు కుంటూ శబరినదిని కలుపుకుంటూ అంతర్వేదివద్ద సముద్రంలో కలుస్తుంది. అందువల్ల భద్రాచలంలో ప్రవహించే గోదావరి శ్రీరామ చంద్రుల వారికి ప్రదక్షిణము

చేస్తున్నట్లుగా తోస్తుంది. కార్తీకమాసం అనగానే పూజలు, వ్రతాలు, ఉపవాసములు, నదీస్నానములు, దేవాలయాలలో దీపారాధనలు మొదలైనవి మన హిందూ భక్తులు ఆచరించే విధులు. భద్రాచలం క్షేత్రమేకాక తీర్థముకూడా అయినందువల్ల కార్తీకమాసం పౌర్ణమినాడు కొన్నేళ్ళుగా గోదావరినదీ హారతిని దేవస్థానంవారు ఘనంగా చేస్తూ ఉన్నారు.

భద్రాచల రామయ్య ఉత్సవ విశేషాలు

1. చైత్రమాసం - శు.పాడ్యమి-సంవత్సరాది.
శు.నవమి -శ్రీరామనవమి (శ్రీసీతారాముల కళ్యాణమహోత్సవము)
2. వైశాఖమాసం-శు.చతుర్దశీ- నృసింహ జయంతి 5రోజులు శ్రీయోగానందలక్ష్మీనరసింహ స్వామివారి కళ్యాణమహోత్సవం.
3. జ్యేష్ఠమాసం-శు.పూర్ణిమ-“జ్యేష్ఠాభిషేకం” (రామాలయంలో)
4. ఆషాఢం-శ్రీగోవిందరాజులస్వామివారి కళ్యాణం
(తాతగుడిలో పూర్ణిమరోజున కళ్యాణమహోత్సవము)
5. శ్రావణమాసం-శు.ఏకాదశినుండి పూర్ణిమ వరకు పవిత్రోత్సవములు జరుగుతాయి.

బ.అష్టమి -శ్రీకృష్ణాష్టమి.

6. భాద్రపదం-శ్రీరామ అన్నదాన సత్రం “అంబసత్రం”లో గణపతి నవరాత్ర ఉత్సవాలు.
7. ఆశ్వీయుజం-శు.పాడ్యమి నుండి విజయదశమి వరకు రామాలయంలోని శ్రీలక్ష్మీ అమ్మవారి ఆలయంలో నవరాత్ర ఉత్సవాలు 9రోజులపాటు జరుగుతాయి.(అమ్మవారు అష్టలక్ష్మీ అవతారాల్లో భక్తులకు దర్శనమిస్తారు.)
8. కార్తీక మాసం- కృత్తికా దీపోత్సవము(పూర్ణిమనాడు) క్షీరాబ్ధి ద్వాదశి- రామాలయంలో జగన్మోహినీ అవతారము (అలంకారములో)
9. మార్గశిర మాసం.-పుష్య మాసం-ఈ రెండుమాసాల్లో ధనుర్మాసోత్సవాలు జరుగుతాయి.
ఈ ధనుర్మాసంలోనే అధ్యయనోత్సవాలుకూడా జరుగుతాయి. ముక్కోటి (వైకుంఠ) ఏకాదశి -దశావతార అలంకారములు- ముక్కోటి ద్వారదర్శనము.
10. మాఘ మాసం-శు.పూర్ణిమ రామాలయంలో సహస్రకలశాభిషేక మహోత్సవము.
పూర్ణిమ-రంగనాయకుల గుట్టపై వేంచేసియున్న శ్రీరంగనాథస్వామి కళ్యాణ మహోత్సవము.
11. ఫాల్గుణమాసం-పూర్ణిమ -వసంతోత్సవము - శ్రీ“ఫాల్గుణోత్తరా”- దేవస్థానం సంస్కృత అధ్యాపకులైన శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ శ్రీమన్నారాయాణాచార్యుల ఆధ్వర్యంలో 2005 వ సంవత్సరము నుండి శ్రీస్వర్ణలక్ష్మీ అమ్మవారి విశేష పూజలు జరుగుచున్నవి.

నిత్య దర్శన వేళలు- ఆర్జిత సేవలు- రుసుములు

- ఉ॥ గం..04-30ని.లకు.....సుప్రభాత సేవ
- ఉ॥గం.05-30ని.ల నుండి గం.07-00 వరకు.బాలభోగం,నివేదన సేవాకాలం
- ఉ॥ గం.ల 08-30 నుండి గం.09-30 వరకు...సహస్రనామార్చన.
(ఒక్కరు లేదా దంపతులకు) ఉత్సవమూర్తులకు రుసుము-**రూ.100/-లు**
- ఉ॥గం.8-30 నుండి గం.11-30 వరకు మరియు మ॥గం.12-30 నుండి గం.01-00 వరకు మరియు....అర్చన (మూలవరులకు) ॥ 03-00 నుండి గం.08-00 వరకు .....(రూ.150/-లు ఒక్కరుమాత్రమే)
- ఉ॥గం.09-30 నుండి గం.11-30 వరకు.నిత్యకళ్యాణం (ఒక్కరు లేక దంపతులు).రుసుము **రూ.1000/-లు**...ఉ॥గం. 11-30 నుండి గం.12-00 వరకు రాజభోగం ...మ॥గం.ల **01-00 నుండి గం.03-00 వరకు ఆలయ తలుపులు మూయుట...రా॥గం.ల 07-00 నుండి గం.08-00ల వరకు దర్బారు సేవ-రా॥గం.ల 08-00 నుండి గం.09-00ల వరకు నివేదన,భోగం తదుపరి పవళింపుసేవ**
- శ్రీరామనవమి రోజున కళ్యాణ ఉభయం.....రూ.5,000/-**
- అంతరాలయ అర్చన మూలవరులకు (ఒక్కరు లేదా దంపతులకు). రూ.150/-**
- సహస్రనామార్చన ఉత్సవమూర్తులకు (ఒక్కరు లేదా దంపతులు) రూ. 50/-**
- సువర్ణపుష్ప అష్టోత్తరనామార్చన(ఆదివారం రోజున మూలవరులకు). రూ.500/-**
- సువర్ణతులసి అష్టోత్తరనామార్చన (శనివారం రోజున)..... రూ.500/-**
- శ్రీస్వామివారి అభిషేకం భద్రుని కోవెలలో.....రూ.100/-**
- శ్రీస్వామివారిఅభిషేకం అంతరాలయంలో (ఆదివారం మాత్రమే) రూ.1100/-**
- దేవస్థానంవారి ఆధ్వర్యంలో నిత్యము అన్నదానకార్యక్రమం నిర్వహించబడుతుంది. (ఉ॥ 11-00 నుండి మధ్యాహ్నం వరకు).**
- శాశ్వత ఉభయము సంవత్సరములో ఒక పర్యాయము-**
- ఉభయదాతపేరున 4గురుభక్తులకు ఉచితభోజన సౌకర్యముకై రూ.1,116/-**
- శాశ్వత అభిషేకము భద్రుని కోవెలలో సం॥లో ఒక్కరోజుకు రూ.1000/-**
- (డి.20-4-2015న దేవస్థానంవారు నిర్ణయించిన ధరల ప్రకారము)**

వసతి సౌకర్యాలు

భద్రాచలశ్రీసీతారామచంద్రస్వామివారిదేవస్థానం కాటేజీలు, సత్రపు గదులతో పాటు ప్రయివేటు లాడ్జీలు, బ్రాహ్మణ కరివెన అన్నదాన సత్రము, అంబానత్రము, ఆర్యవైశ్య సత్రములు, క్షత్రియ, రెడ్డిసత్రము, వద్యశాలీయుల, ఓంశాంతి బ్రహ్మకుమారి నమాజంవారి అన్నదాన, వసతి సౌకర్యాలు కూడా కలవు.

దేవస్థానం కాటేజీలు ----మొత్తం 24 (రంగనాయకులగుట్టపైన)

అగర్వాల్	ట్రీపుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
గోల్డ్ స్టార్	ట్రీపుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
వెంకటనిలయం	డబుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
రామనిలయం	డబుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
శ్యామ్ విహార్	డబుల్ ఎసి	రూ. 1200/-
నంది	ఎసి/నాన్ ఎసి	రూ. 1000/-
శారదానిలయం	ఎసి/నాన్ ఎసి	రూ. 1000/-
బ్రహ్మజి	ఎసి/నాన్ ఎసి	రూ. 1000/-
సాగర్	ఎసి/నాన్ ఎసి	రూ. 1000/-
సీతానిలయం	సింగిల్ ఎసి	రూ. 1000/-
పెద్దిరాజు	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
ధనలక్ష్మి	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
శ్రీనిలయం	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
కోనేరు	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
గుత్తానిలయం	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
అల్లారినిలయం	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
కలమ కుటీరం	నాన్ ఎసి	రూ. 400/-
వీరన్న	నాన్ ఎసి	రూ. 400/-
రామలక్ష్మణ్	విబిసి	రూ. 400/-

అంజనేయస్వామి ఆలయం (బ్రిడ్జివద్ద)

పద్మరామమ్	డబుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
హనుమరామమ్	డబుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
శుభశివరామమ్	డబుల్ ఎసి	రూ. 1500/-
గణేశ్ రామమ్	సింగిల్ ఎసి	రూ. 750/-
దేవస్థానం వారి సత్రాలు		
సౌమిత్రి సదన్	ఎసి -16	రూ. 600/-
	నాన్ ఎసి -14	రూ. 300/-
శ్రీరామ్ సదన్	నాన్ఎసి-18	రూ. 300/-
యాదగిరి సత్రం	నాన్ఎసి-8	రూ. 300/-
శ్రీరామ నిలయం	ఎసి-28	రూ. 600/-
	నాన్ఎసి -32	రూ. 300/-
	హాల్స్-2	రూ. 400/-
సీతా నిలయం	రూములు 35	
టిటిడి వారి సత్రాలు	రూములు 32	రూ. 100/-
అన్నవరం	రూములు 8	రూ. 100/-
ఛార్మిటరీ హాల్స్ ప్రీ (ప్రధాన సమాచార కేంద్రం వద్ద)	4	
ఛార్మిటరీ హాల్స్ (స్టేడియం వద్ద)	2	

పర్ణశాల (పంచవటి)

శ్రీరాముడు సీతా లక్ష్మణ సమేతంగా తన వనవాసకాలంలో ఒక కుటీరము ఏర్పాటు చేసుకుని అరణ్యవాసము చేసిన దండకారణ్య ప్రాంతమే ఈ పర్ణశాల. భద్రాచలదివ్య క్షేత్రమునకు 35 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న పర్ణశాల

నాటి ఇతిహాసమునకు సాక్ష్యాధారముగా నిలచియున్నది. ఇక్కడి రాముడు శోకరాముడు.

శ్రీసీతారామలక్ష్మణులు వనవాసకాలములో ఏర్పాటుచేసుకున్న పర్ణశాల, మాయలేడి రూపంలో శూర్పణఖ వచ్చిన ఘట్టాలు, సీతమ్మతల్లి జలకము లాడినట్లుగా చెప్పబడు సీతవాగు, అక్కడే నాటచీరలు ఆరవేసిన గురుతులు, అక్కడి బండరాతినుండి సీతమ్మవారు సేకరించి వాడిన పసుపు, కుంకుమ రాళ్లు, లంకాధీశుడైన రావణాసురుడు సీతామాయిని అపహరించు కథాఘట్టాలు మొదలైనవి నాటి పురాణగాధకు తార్కాణముగా చెప్పు సన్నివేశాలు కళ్ళకు కట్టినట్లు బొమ్మల రూపంలో అమర్చారు.

రావణాసురుడు సీతమ్మవారిని అపహరించు సమయంలో రథ చక్రాలు గుట్టలపై రాచుకుని చారలు ఏర్పడినట్లుగా చెప్పు (పర్ణశాలకు ఎదురుగాఉన్న) రథపుగుట్టలు నాటి పురాణగాధలకు తార్కాణములుగా చెపుతారు. శ్రీరామ వనవాస సమయములో సీతారాములకు రక్షగా లక్ష్మణుడు అక్కడికి సమీపంలోని ఓ గుట్టపై నుండి రేయింబవళ్ళు పహరాకాసిన గుట్టనే లక్ష్మణ గుట్టగా చెపుతారు.

1927లో జరిగిన శ్రీసీతారామ

చంద్రస్వామివారి మహాసామ్రాజ్య పట్టాభిషేకం

ఆహ్వాన పత్రిక నమూనా

శ్రీ భద్రాచల

శ్రీ సీతారామచంద్ర మహాప్రభువు వారి మహాసాంబ్రాజ్య

పట్టాభిషేక మహోత్సవ ఆహ్వాన పత్రిక

అరువది సంవత్సరముల కొకమారు ప్రతి ప్రభవనామ

సంవత్సరమును జరుపబడును.

స్వస్తిశ్రీ ప్రభవనామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ ఆదివారం మొదలు (3-4-27) ప్రారంభించి చైత్రశుద్ధ 5-గురువారం (7-4-27) తేదీ వరకు శ్రీభద్రాచల క్షేత్రమున వేం చేసియున్న శ్రీసీతారామ చంద్ర మహాప్రభువు వారికి మహాసామ్రాజ్య పట్టాభిషేక మహోత్సవము శ్రీ నైజాం యిలాకా వరంగల్ జిల్లా ఇల్లెందు తాలూకా కారేపల్లి నివాసులున్ను నిరతాన్న ప్రదాతలున్ను యగు బ్రహ్మశ్రీ అనంతరామయ్య గారి కుమారులు రామనాథంగారు యధావిధి జరిపించుచున్నారు. ఇది అరువది సంవత్సరములకొకమారు ప్రతి ప్రభవనామ సంవత్సరము మాత్రమే జరుపబడును . వెంటనే యధావిధిగా కళ్యాణ మహోత్సవం ప్రారంభించి చైత్రశుద్ధ నవమి (10-4-27)నాడు కళ్యాణ మహోత్సవం జరుగునుగాన భక్తులగువారందరును దయచేసి సేవించి ఆయనందించి శ్రీసీతారామచంద్ర మహాప్రభువు వారి కృపకు పాత్రులగుదురు కాక.

దేవులపల్లి కులశేఖరావు మేనేజర్, టెంపుల్ భద్రాచలం శ్రీ నైజాం గవర్నమెంట్ ఈస్టు గోదావరి డిస్ట్రిక్టు, మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీ.

మార్గ వసతులు : సింగరేణి కాలనీ, లేక ఇల్లందు స్టేషను నుండి రెండు ఎడ్లబండ్లు, మోటారు కార్లు గలవు. కారేపల్లి నుండి రెండు బండ్లును గలవు. యిదిగాక రాజమండ్రి నుండి స్టీముబోట్లును, స్టీము లాంచీలును, పడవలును గలవు. సోమ, బుధ, శుక్రవారములు మాత్రము కారేపల్లి నుండి కొత్తగూడెం వరకును నూతనంగా రైలు పోవుచున్నది.

ఆత్మారామ దేవాలయం

శ్రీరాముడు తన వనవాస కాలములో ఖర, దూషణులనే అసురుల నేతృత్వంలోని 14వేలమంది రాక్షసులనుసంహరించినటు పురాణగాధ. ఆ భీకర యుద్ధంలో దుమ్ములేచినదని, ఆ రాక్షసుల ధూళితో అనంతరం నిర్మితమైన ఆ గ్రామానికి దుమ్ముగూడెం అని పేరువచ్చినట్లు చెబుతారు. ఇక్కడ వేంచేసియున్న రాముని "ఆత్మారాము"నిగా చెబుతారు. భద్రాచల క్షేత్రమునకు (పర్ణశాలపోవు మార్గములో) 25 కి.మీ. దూరంలో ఈ గ్రామం ఉన్నది.

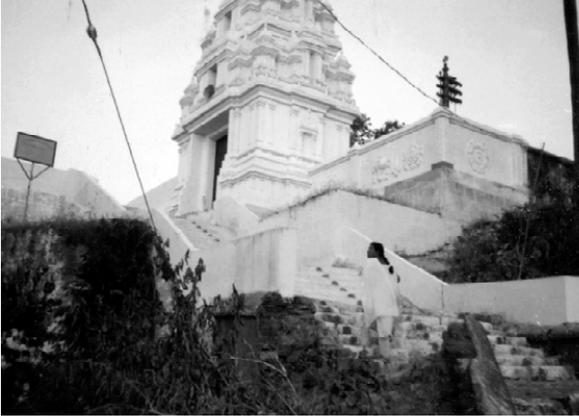
జటాయువుపాక (యటపాక)

శ్రీరామచంద్రుడు సీతాలక్ష్మణసమేతంగా వనవాసం చేస్తున్న సమయములో దండకారణ్యంలో పర్ణశాల (కుటీరమును) ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఆ సమయంలో రావణాసురుడు కపటసాధువు రూపంలోవచ్చి సీతమ్మను మాయతో పర్ణశాలనుండి అవహరించుకుని రథములో తీసుకునిపోవు సందర్భములో జటాయువు అనే పక్షి రావుణుని అడ్డగించెను. రావణాసురునితో తలపడిన జటాయువు ఆ అసురుని కరవాలమునకు రెక్క తెగిపడి గాయపడింది. తన ప్రాణములను సైతము లెక్కచేయని ఆ పక్షి, శ్రీరామచంద్రునికి ఆ సమాచారమును చెప్పి అనువులుబాసింది. రామభక్తుడైన ఆ పక్షింద్రునికి శ్రీరాముడు మోక్షమొసగిన ప్రదేశమే జటాయువుపాక-అదే నేటి యటపాక. పర్ణశాలకు పోవుమార్గములో భద్రాచలక్షేత్రమునకు 3 కిలోమీటర్ల దూరంలోన్న ఈ ప్రాంతము ఓ దర్శనీయ ప్రదేశము.

ఉష్ణగుండాల

పూర్వము ఆదిశేషువు హోమమొనరించిన ప్రదేశమే ఉష్ణగుండాల. పావన గోదావరినదీ తీరాన ఇసుకలో చలములు తీస్తే అక్కడ ఉష్ణోదకము లభిస్తుంది. చుట్టూ చల్లని నీరు పారుతున్న పవిత్ర గోదావరిలో ఇసుకను తోడి చలముతీస్తే ఉష్ణోదకము లభించటం ఈ స్థలమహిమ-క్షేత్ర ప్రభావమునకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనము. సీతామాయి ఈ ఉష్ణోదకముతోనే జలకములాడినట్లు పురాణగాధ.

శ్రీరామగిరి

భద్రాచల దివ్యక్షేత్రానికి 60కిలోమీటర్ల దూరంలో శ్రీరామగిరిపై వేంచేసిన రాముడు శ్రీసుందర రాముడు. భద్రాచలం ఏజెన్సీ డివిజన్ లోని వరరామచంద్రపురం మండలం శ్రీరామగిరి ఆలయంలోని మూర్తులను మాతంగమహర్షి ప్రతిష్ఠించినట్లుగా చరిత్ర చెపుతుంది. నాలుగు వందల ఏళ్ళనాటి ఈ దేవాలయం అతి పురాతనమైనది. భద్రాద్రి రాముని ఆలయంకంటే వందేళ్ల పూర్వంనాటి ఆలయంగా చెబుతారు.

ప్రకృతి సోయగాలను ఒలకపోసే రమణీయమైన పాపికొండల సుందర దృశ్యాలను తిలకించే పర్యాటకులు ముందుగా శ్రీరామగిరిలోని శ్రీసుందరరాముని దర్శించి సాగుతూంటారు. ఈ ప్రాంతానికి మరోవిశిష్టత కూడా ఉన్నది. రామవనవాస కాలానికి సంబంధించిన కొన్నిఘట్టాలు ఈ ప్రాంతంతో ముడిపడి ఉండటం విశేషం. సీతాపహరణసమయంలో జటాయువు అనేపక్షి రావణుని అడ్డుకుని ఆ అసురుని కరవాలమునకు బలై రెక్క తెగిపడిన ప్రాంతాన్నే 'రేఖపల్లి' (ప్రస్తుత రేఖపల్లిగ్రామం) గాను, మాయలేడిని వెంటాడి, వేటాడికొట్టి చంపిన ప్రదేశాన్ని 'చుక్కానపల్లి' గ్రామంగాను, అలాగే రావణ సంహారంలో శ్రీరామునికి సహకరించిన వానరయోధులు వారి, సుగ్రీవుల కొండలు-ఇలా శ్రీరామ వనవాసంతోముడిపడిన అనేకఘట్టాలు శ్రీరామగిరి పరిసరప్రాంతాలలో ఉండుట విశేషం. మారుమూల ఏజెన్సీ ప్రాంతంలోగల శ్రీసుందరరాముడు గిరిజనులకు ఆరాధ్య దైవం.

పాపికొండలు

యాంత్రిక జీవనానికి ఒక్కరోజైనా విరామమిస్తూ ప్రకృతి సోయగాలను తిలకించాలని ఎవరికుండదు? అలా వారాంతపు సెలవు దినాల్లో విశ్రాంతి పొంది ఆహ్లాదంగా గడిపి ప్రకృతి రమణీయ దృశ్యాలను చూడాలనుకునే పర్యాటకులకు ఓచక్కటి పర్యాటక కేంద్రం పాపికొండలు, అడవి తల్లి నడుమ పరవళ్ళు తొక్కుతూ ప్రవహించే గోదావరి నదికి ఇరుపక్కలా గల పచ్చటి అందాలను ఒలికే పాపికొండలు కాశ్మీరీ అందాలను మరిపిస్తాయనుటలో సందేహంలేదు. ఈ సుందర దృశ్యాలు పర్యాటకులను ఎంతగానో అలరిస్తాయి.

ఖమ్మం జిల్లా భద్రాచలంకు 80 కి.మీ దూరంలోగల పోచారం నుంచి గోదావరి నదిపైసాగే లాంచీ ప్రయాణం పర్యాటకులకు మంచి ఆకర్షణ. గోదావరి, శబరినదుల సంగమ స్థానం - కూనవరం నుంచే ప్రారంభమవుతుంది. రాష్ట్రం నలుమూలల నుంచే కాక దేశ, విదేశాల నుంచి వచ్చే పర్యాటకులను ఆకర్షిస్తున్న పాపికొండలు కమనీయదృశ్యాలు కనువిందు కలిగిస్తాయి. పర్యాటక కేంద్రంగా గుర్తింపు పొందిన పాపికొండల సుందర దృశ్యాలను, అదే మార్గంలో నది ఒడ్డున ఉన్న పేరంటాలపల్లిలోని శ్రీకృష్ణమునివాటంను తిలకించటానికి ఇటు ఖమ్మం జిల్లా నుంచి, అటు తూర్పుగోదావరి జిల్లా రాజమండ్రి నుంచి పర్యాటకులు విశేషంగా వస్తూంటారు.

ప్రతి ఏటా అక్టోబరు నుంచి ఫిబ్రవరి వరకు పర్యాటకులకు ఆహ్లాదం కలిగించే పాపికొండలు, పేరంటాల పల్లి ప్రాంతాలను సందర్శించేందుకు నిత్యము ఎ.సి, నాన్ఎ.సి లాంచీలు అందుబాటులో వుంటాయి. ఇక ప్రతి ఆదివారం, శెలవు దినాలలో పర్యాటకుల రద్దీ అధికంగానే వుంటుంది.

అయితే ఇటీవల పర్యాటకుల రద్దీ ఎక్కువ కావటంతో ఏడాది పొడవునా ప్రయివేటు లాంచీలు, మరపడవలు పర్యాటకులను చేరవేసేందుకు జీడిగుప్ప, పోచారం గ్రామాల నుండి మిగతా మాసాల్లో కూడా అందుబాటులో ఉన్నాయి. పోచారం నుంచి సాగే లాంచీ ప్రయాణం పాపి కొండల అందాలను చూపుతూ ఆహ్లాదంగా సాగుతుంది. తిరుగు ప్రయాణంలో పేరంటాలపల్లికి చేర్చుతారు. ఇది ఓ సందర్భనీయ ప్రదేశం. పాపి కొండల నడుమ కొండవాయిల నుండి జాలువారే సెలయేటి అందాలు, పచ్చటిచెట్ల మధ్య గోదావరినది ఒడ్డునేగల శ్రీకృష్ణమునివాటం ఓ ప్రశాంత నిలయం. 1927 ప్రాంతంలో బాలానంద స్వామి రాజమండ్రి నుండి భద్రాచలం వైపు లాంచీలో ప్రయాణిస్తూ మార్గ మధ్యలో రాత్రి సమయానికి పేరంటాలపల్లిలో బసచేసినట్లు చెబుతారు. ఆ వెన్నెలరాత్రిలో స్వామీజీ అక్కడి పరిసర ప్రాంతాల ప్రకృతి దృశ్యాలను తిలకించి ఆకర్షితుడయ్యారు. ఆ రాత్రికి అక్కడే విశ్రమించిన స్వామీజీ తెల్లవారేచిచూచేసరికి అక్కడ పానవట్టంతో కూడిన పరమేశ్వర స్వరూపం దర్శన మిచ్చిందట. అక్కడే స్వామీజీ “శ్రీకృష్ణమునివాటిక” అనే ఆశ్రమాన్ని నెలకొల్పారు. అక్కడ నివసించే వారంతా గిరిజన తెగకు చెందిన కొండరెడ్లు. అక్కడి గిరిజనులను సంస్కరించేందుకు స్వామీజీ నడుంకట్టారు. ‘యాస్’ అనే వ్యాధితో బాధపడే గిరిజనులకు రాజమండ్రి నుంచి వైద్యులను రప్పించి చికిత్సలు జరిపించుటయే కాక వారి పిల్లలను రాజమండ్రికి వంపి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించారు. గిరిజనులను ఆర్థికంగా అభివృద్ధిచేసేందుకు కొంతకాలం స్వామీజీ కలపవ్యాపారం చేసినట్లుగా కూడా చెబుతారు. 1969లో డేవిడ్ ఆడమ్స్ అనే ఆంగ్లేయుడు భారతపర్యటనలో భాగంగా పేరంటాలపల్లికిచేరి స్వామీజీ పట్ల ఆకర్షితుడై ఆయన శిష్యునిగా చేరిపోయారు. ఆయన మరణానంతరం ఆశ్రమ నిర్వహణ బాధ్యతలను కొండరెడ్లై చేపడుతూ వచ్చారు. ఇక్కడి నియమాలు కడువిచిత్రంగా ఉంటాయి. ఇక్కడ అర్చనలు జరిపేది మహిళలే. ఆలయంలో నిశ్శబ్దం పాటించాలి.

Bhadrachalam a Famous Shrine

Bhadrachalam- a famous shrine of South India, that attracts lakhs of devotees from all over the world, is the abode of Lord Rama, the seventh incarnation of SriMahavishnu. This hill place is encircled by the holi river godavari flowing towards southern direction and Bhadrachala Sri Sita, Rama, Laxman moorthulu were seated on the

hillock Bhadragiri. And the name of the famous shrine Bhadrachalam is derived from Bhadra-giri (the mountain of Bhadra- a boon child of Meru and menaka. This pilgrim town is situated at 125 KM from the district head-quarters, Khammam and 325 KM from the State head-quarters, Hyderabad Telangana State in South India.). Nearest Railway station is at Kothagudem- (Bhadrachalam Road- station) 40 KM from this pilgrim town, 30 KM from Manuguru coal town and the nearest Airlink is at Hyderabad (Shemshawbad International Air Port.).

Vyunkunta Rama- Exigency of Incarnation

The need emerged the incarnation of vykjuntha Rama was that to fulfill a long desire of his ardent devotee Bhadra. According to the legend - Bhadra Maharshi performed penance at the bank of river Godavari in this "Dandakaranya" to get grace of Lord Rama and in countenance of his beloved God- the exulted Rishi implored Rama

to be seated on his head. Then Rama gave promise to his Bhaktha that his desire would be fulfilled later and attained salvation . The Bhaktha who gave shelter to Rama re-borned as Bhadra to Meru and menaka . Thus the sage Bhadra performed the frightened penance as Rama could not accomplish the promise in Ramavatara. Then Sri Maha Vishnu manifested him self as Vykuntha Rama and rushed to his devotee Bhadra, signaling his arrival by blowing Shanku accompanied by his consort Sita and brother Laxmana , resembling that of Gajendra Moksham - thus the moorthy of Rama was having four hands- (Shanku on the right - Chakra at his left,) and

Dhanurbana(Bow and arrow) in the rest two hands and Sita had condescended on the lap of Rama and brother Laxmana at his left are existed.And the hill place where the Deities were seated on- was the head-place of Bhadra.-Thus this shrine was named after Bhadra -Achalam (Hill)and trans-formed into Bhadrachalam.

POKALA DAMMAKKA

Pokala Dammakka, an ardent devotee of Rama lived in 17th Century was inhabitant of Bhadriredypalem, a mile away from this holi place. on one fine night,she had darshan of Rama in her dream and was told by her beloved god Rama that the saints and sages are worshipping my embodied moorthy settled on Bhadragiri and asked her to trace them and perform pooja and attain salvation.on the very next day morning, she started searching for the Idols- peeped in to an ant-hill and found the Idols hidden in it. She poured hundereds of pots of Godavari water on the ant-hill which tordily dissolved and gave way to appear the hidden Deities.Since then she used to perform pooja daily and offer nivedan with fruits fallen from palmyra tree and constructed Mantapam with the help of local villagers.

SRIRAMAGIRI

This place is situated on the bank, in the down stream of river godavari, at about 55KM from here. The Deity of Rama temple is on hill is named as SriRamgiri. According to legend-Mathanga Maharshi who penanced here worshiped Yoga Rama on this hillock -named after as Sri Ramagiri.

BHAKTHA RAMADASU

Kancerla Gopanna popularly known as Bhaktha Ramadas a fervent devotee of Rama was born to Lingannamoorthy and Kamamba on 10th February 1633 in Nelakondapalli village of Khammameett Taluk in 17th century (1630AD). He was nephew of Akkanna and Madanna the administrative heads in the court of Nawab- Abul Hussan Shaw known as Taneshah of Golkonda. He was appointed as Tahsildar of Palwancha Paragana by the

then Nawab Taneshah. Thus, *Ramadasu While discharging his official duties earnestly and collecting revenues due to Nawabs, in continuation of daily preaches, chanting “Ramanama “ and feeding to the poor at his house. Ramadasa who heard the news that the Idols of Sri SitaRama Laxmana moorthys were found by Pokala Dammakka and the emerged need to construct temple to his beloved God Rama. He started construction of Ramalayam with the revenue collections due to pay to Nawabs.- Pradhanaalayam,Prakara mandapams and Raja Gopuram were constructed from the revenue amounts of six lakhs apart from valuable gold ornaments like Chinthaku pathakam, Pachala pathakam, kalki Turai, Ravvala molathradu, Mangala suthralu and others prepared to Sri Sita Rama Laxmana Moorthies. When temple was to nearing completion , he had a probelm of fixing “Sudarshana chakra” at the crest of the main temple. He deeply distressed and fell into sleep. On the same night, in his dream , Rama asked him to have a holi-dip in river Godavari where he will find that. Accordingly ,on the next day morning Gopanna (Ramadasu) did so and found holi Sudarshana Chakra in the river without much difficulty. He presumed that Sudarshana chakra itself was shaped-up with the devine power of God Rama. Soon after the construction, his miseries started . He was dismissed from the service for his mis-utilisation of revenue collections and constructing Ramalayam with those amounts of six lakhs .He was kept in Golkonda jail for 12 long years and was tortured.Unable to withsatnd the miseries,Ramadasa implored Rama to releave him by singing many praising and emotional songs which got popularised from the stanzas of Dasarathi Sathakam and keerthanas of Bhaktha Ramadas.To get releive his Bhaktha -Ramadasu,Rama and Lakshmana went to Tanishaw as Ramoji and Lakshmoji ,paid 6 lakh Rama Madas instead of mohiries and took receipt and kept the receipt at Ramadasu.The Nizam Nwab Tanishaw, who received “Gold Rama madas” realised that they were none other than Rama and Lakshmana. Immediately the Nawab rushed to ramadasu ,releived and honoured.Thus he became a famous “VAGGEYAKAARA”. Later the Nawab became the desciple of Rama and took charge of Ramalayam. He used to send Muthyala thalambralu, Pattu Vsthralu and presentations to Bhadrachala Rama on the occassion of Sri Ramanavami day. That practice is still continued even after this alayam was under endowments department. State chief minister will bring muthyala Thalambralu, Pattu Vasthralu on behalf of State government and offer them to the Deities on the occassion of SriSitaramula Kalyanamahothsavam day.*

Raja Tumu Laxmi Narasimhadas

Raja Tumu Laxmi Narasimhadas was born to Venkatappaiah and Venkumamba on 9th Dec 1790 at Ponnur village of Guntur district. He was married to Laxmibayamma in the year 1809. He worked as a peshkar at Guntur during 1810-19 and later he was appointed as Tahsildar of Palwancha Paragana and the Dharmadhikari (the first Executive-officer of Ramalayam) by the then Nizam Nawab Taneshah, after Ramadasa. He was an ardent devotee of Rama and a renowned Vaggeyakara. Soon after taking charge with the help of his friend from Chennai Varada Ramadasu, he introduced performance of Daily poojas (Nithya, dhoopa, deepa, naivedhyams) right from early hours of Suprabhatha-seva till Pavalimpu-seva in the night. Keeping in view of the aims of Bhaktha Ramadasa, he also followed the customs adopting in Sriranga Kshetram.

After these daily uthsavams, and Bhogams, he also introduced weekly, fortnightly, monthly and yearly uthsavams (celebrations) and issued HUKUM (Order) and made inscribed the hukum (order) on two pillars named as Rama and Laxmana Sthupams which are still seen kept behind Bhadra temple. In the year 1834, he handed over the temple administration to the senior Archaka Sriman Ubhaya vedanta, Amaravadi China Krishnamacharyulu and went in a procession from the main temple to the river Godavari and travelled in boat along with the dead body of Varada Ramadasu (his close associate) jumped in to the river by chanting "Ramanama sankeerthanas". Thus he attained salvation.

Athma Rama Temple Dummugudem

Here Rama is called AthmaRama. The story reveals that Rama killed 14000 demons headed by Kharabhushana--as the village was said to be built upon the ashes of these demons. Thus the place is named after as Dummugudem.

Gundala

This is a place, 5KM away from the sacred town Bhadrachalam, where springs of hot-water could be traced at the river bank when we dug pit at any place in this area. This is believed that the divine trios (Brahma, Vishnu and Maheswara) had their dips in winter season according to Brahma purana.

TANESHAH

The Nizam Nawab Taneshah, who noticed the misutilisation of the revenue collections due to Nizam Nawabs by Ramadasa and construction of Ramalayam at Bhadrachalam, he grew wild and put him in jail in Golkonda Fort for 12 long years and punished him stringently. On one fine night, Sri Rama and Laxmana gave darsan to Taneshah exposing themselves as Ramoji and Laxmoji, the servants of Ramadasa and paid 6 lakh gold Sri Rama madas and took receipt to get release of their devotee from the imprisonment. Then they kept the voucher under the pillow of Gopanna where he was jailed. Teneshah who woke up on the very next day morning realised that those devine looking persons were none other than Rama and Laxmana and made arrangements to get release of Gopanna and prayed to forgive him by placing all the gold mohurs (Rama madas) received last night at the feet of Gopanna. But he refused to take back those mohurs except two as a mark of devine significance. Those two can still be seen kept in Bhadrachala Sri Sita Ramachandraswamyvari Devasthanam. Influenced by the magesty of Lord Rama, Golkonda ruler Teneshah became devotee of Rama and earmarked the income derived from the said Palwancha paragana which came to Rs 20,000 and odd for the maintenance of the temple which was continued during Nizams reign and offering pearls (muthyala thalambalu) on the occassion of Swamyvari Kalyanamahotsavam (Sri Ramanavami day) to the deities is still followed by the present state government and continued to offer them during every Kalyanamahotsavam. After Ramadasa, the Nizam Nawab appointed Sri Raja tumu Laxmi Narasimhadasu as Tahsildar of Palwancha Paragana and Sarvadhikari (Executive officer) of Bhadrachala Sri Sita Ramachandraswamy Devasthanam.

Jatayuvupaka

The place is situated from 2 KM away from this shrine Bhadrachalam. According to mythological story the bird Jatayuvu, a devotee of Rama had obstructed Ravana while he was proceeding on the chariot after kidnaping Sita. In the fearful battle between Ravana and Jatayuvu, heavily injured bird had waited at this place in search of Rama to give the message of Sita. And a wing of this bird fell at Rekhapalli, about 55 kMs from here, in VR Puram Mandal.

Fairs and Festivals

A Religious festival Mukkoti that attracts lakhs of devotees from all over the country at this famous shrine Bhadrachalam is celebrated in the months of either December or January in DHANURMASAM on the day of either pushya or Margasira Ekadasi Adhyayanotsavams were celebrated and the incarnations of DASAVATARALU of Sri Maha Vishnu are preceded called as pagalpathu Uthsavams and other ten days raapathu uhsavams were celebrated and the festival will be concluded with parampadotsavam.

THEPPOTHSAVAM

On dasami Day colourful Theppothsavam is celebrated with Pomp show at the Banks of river Godavari where the Deities of Sri Sitatamulu were taken rounds on a swan shaped motor Launch amid display of crackereries and stupendous illumination which appear as merry land. Thousands of devotees witness the holi festival and throng into devotional spirit.

VYKUNTHA EKADASI

On the auspicious Mukkoti Vykuntha Ekadasi day on the early hours, Uthara Dwarams will be thown opened exactly at 5 AM for darsan to devotees in the northern side of the temple. The devotees believe that they will attain salvation after having Vykuntha Dwara darsan on this auspicious day.

Vaggeyakara Mahothsavams

Vaggeyakara Mahothsavams are being celebrated every year to commemorate Bhaktha Ramadasu, a vaggeyakara and an ardent devotee of Rama. Dhyanamandir (prayer hall) was constructed at Ranganayakulagutta in memory of Ramadasu in the year 1972 by Sri Neelamraju Venkata Sesaiah, the then editor of Andhra Prabha (Telugu News Daily) with the contributions collected from the public through this daily paper. The first Vaggeyakara Mahothsavams were celebrated in 1972 in this mandir and continued for some years and later these uthsavams were shifted to Kalyanamantapam premises and continuing to celebrate this festival clubbed with Mukkoti Ekadasi fetival days. Now these uthsavams are being celebrated on Ramdasu Jayanthi day for 5 days.

Sri Rama Navami -Brahmothsavams

Another Mazor festival which attracts lakhs of devotees from all over India, is Sri Ramanavami. This festival is celebrated on every Chaitra Sudda navami on the auspicious Janma Nakshatra (Birth star) Punarvasu of Sri Rama. Kalyana Mahothsavam is celebrated every year in this auspicious day in mythologically sculptured Kalyanamantapam in the vicinity of stadium, where lakhs of devotees witness this mahothsavam with great devotional spirit and pay their owes for favours received or solicited.

This holi occasion normally falls either in the last week of March or first week of April. The Kalyanam is celebrated on the holi occasion between 10 AM to 12-30 PM and sacred thalambralu showered on the deities exactly at 12 noon in Abhijith Lagnam.

Parnasala

Though not this shrine, Bhadra chalam stands for the significance of Ramayana era, the coherent hill-place is existed in Dandakaranya of Ramayana period, where Rama had spent his vanavasam.

During vanavsam Rama along with his consort Sita and brother Lakshmana constructed a hermitage at Parnasala. That sacred place is situated near Bhadra chalam at about 30 kms. According to legend, Sri

Rama had spent 14 years of exile in a Panchavati. The picturesque display of some scenes of vanavasa could be seen at Parnasala- the foot-prints of Sitadevi and mosaic of surpanaka in the guise of golden deer and Ravana in the guise of Sanyasi for Bhikshatana and the vicinity of the temple -Sitavagu where sita had bathed and collected turmeric and kumkum from nearby stones and the marks of her saree on the rock nearby sitavagu are visiting places for the pilgrims.

PAPIKONDALU

A beautiful sceneries of Greenary hills on either side of river Godavri that attracts many tourists is Papikondalu trip. The journey starts from Bhadra chalam to Kunavaram 50 km by road and Motor Launches starts from there to Papikondalu trip in rainy and winter seasons (june to February). And in other seasons Motor boats will start from either Jeediguppa or Pocharam and make a trip to Papikondalu.

A sacred place that attracts pilgrims is Perantapalli where Sri Krishna munivatam is existed on the way to papikondalu. In 1927 Balananda Swamy was noticed Siva Lingam at this sacred place while travelling from Rajahmundry to Bhadrachalam at the bank of river Godavari and constructed Sri Krishna Munivatam and spent his life time.

Balananda Swamy who decided to get reform in the nearby tribals. After Balananda swamy, a Britisher, David adams in his Indian trip visited this place in 1969 and became a desciple of Balananda swamy. After the demise of Balanandaswamy, the tribals took charge of the Ashram maintainance since then. The Ashram rules are peculiar. The tribal ladies used to perform daily poojas. The visitors should maintain silince in the ashram and Photos and Video shooting will not be allowed. The natural rainfalls flowing from the hills will give pleasant atmosphere to the visitors. and another peculiar thing is the stream flows falling is said to be medicinal values, the visitors believe. Especially during rainy and winter seasons, the tourists feel that the greenary on the series of papi hills look like green carpet laid on either side of the river Godavari.